

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Vaticinia Isaiae, Prophetæ Clarissimi, Paraphrasis,
Heroico carmine conscripta**

Carpenteius, Joannes

Antverpiæ, 1588

Vaticiniorvm Isaiaë Liber Qvintvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68688)

*Fas illam fuerit pedibus triuisse prophano.
 Non metus ullus erit, non suspicio vlla pericli,
 Nam rapide tigres aberunt, aberuntque leones,
 Visque malarum omnis fraudesque dolique ferarum.
 Felices animi quibus hunc insistere callem
 Deducente Deo dabitur; ¹⁰ nam libera duro
 Colla iugo, tenerasque manus solido ære soluti,
 Ibunt gaudentes, Seruator emque canoro
 Carmine laudabunt, tandemque ad sancta Sionis
 Mœnia peruenient, comitabitur alite præpes
 Remigio, pura & sinem haud habitura voluptas:
 Mœsities fugiet, fugiet gemitusque dolorque,
 Feraliq; timor vultum ferrugine liuens.*

Hæc de promissionibus futuri sæculi sunt intelligenda.

9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

10 Et redempti à Domino, conuertentur, & venient in Sion cum laude; & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

VATICINIORVM ISAIAE LIBER QVINTVS.

*ORSITAN & Solymis fuerint qua fata
 requiret
 Posteritas, cum mille furens legionibus,
 vrbes*

*Vreret Assyrius Iudeas Sennacheribus.
 Dicam equidem, nec enim tam fortia facta sileri
 Ipse finit Deus, & prohibet pia cura nepotum.
 Adiuuet ille meum, qui prestitit ista, laborem.
 Tertius à decimo, regnanti fluxerat annus
 Hefechiæ, quartumque leues duodena per astra
 Ducebant menses, ex quo proauita gerebat
 Sceptra manu, haud vlli veterum virtute secundus,
 Et Solymam iustis frenabat legibus oram:
 Cum grauis incubuit Iudeis viribus hostis
 Sennaribus, totum Euphratem in noua prælia ducens.
 Et iam more ruens torrentis ab imbribus aucti,
 Mille manu captas victor prostrauerat vrbes,
 Cum velut armorum satur, & rem cernere verbis
 Præ se velle ferens, positis longo ordine castris,
 Euerſæ Lachis ad cineres bustumque reseait.
 Colle Lachis surgit modico, quam sede nepotes
 Beniamide Solimis olim posuere propinqua,
 Hinc (nam in conspectu Solomonica templa videbat,
 Dauidicæque arces, eductæque mœnia celo)
 Multa putans, sienosque premens sub corde dolores,*

Hoc loco historia atrox Isaias, ut ostendat quam præfenti ope Dominus eis subueniat, qui tota fide eius auxilio nituntur.

Cap. 36.

Hanc historia habes Regum quarto, cap. 18, 19, & 20.

Lachis ciuitas in tribu Beniamina, Solymis proxima.

Cap. 36.

1 Et factum est: in quartodecimo anno regis Ezechie, adſcendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iudamunitas, & cepit eas.

2 Et misit rex Assyriorum Rabſacen de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aqua ductu piscinæ superioris in via Agri-fullonis.

I 2

Misit

Misit qui sacram dedi sibi postulet arcem,
Rabsacem Assyrium, quo non in utrumque parato
Doctior ore, minis dubias impellere mentes,
Aut blando sensus sermone mouere labantes.

Fortè fuit muros extra telique periculum

Piscina illimem voluens argentea lympham,

Maiori dulcis pecori, dulcisque minori,

Constitit hic, veterem iuxta fullonis agellum

Assyrius: ³ trepida quem contra missus ab urbe,

Eliachimus iyt senior, cui credita regis

Cura domus, Somnásque potens sermone, Ioásque

Asaphides, regi oblatos audire libellos

Præpositus; quos sic affari Rabsacus in fit:

⁴ Hæc vestro Hesechia, celsa qui clausus in arce

Nunc trepidat, rege à magno non mollia ferte

Iussa viri: Quæ te vanum fiducia lætat?

⁵ Quid struis? aut qua spe periturus in urbe moraris?

Cui vallo, quibus aggeribus confisus & armis,

Assyriis demens concurrere viribus audes?

⁶ Nam quid opis Pharius tulit ad tua prælia miles?

Perfide, nil pacis tabulas, nil fœdera curans,

Vt mea Niliacis postponas tela sagittis?

Nempe vice auxiliij graue vulnus, vt accidit illi,

Corpus arundineo tremulum, dextrámque bacillo

Qui temerè credit; casu nam læsus acerbo,

Et saua ostentans perfossam vulnere dextram,

Cassa gemit frustra infidi solatia ligni:

⁷ Talis erit Pharius spes quam tibi fingis in armis.

Nec te decipiat Domini implorabile numen,

Et sanctè promissa fides, & rebus in arctis

Pacta salus: (Sed quis Dominus Deus alter ab illo

Quem colimus?) dudum ille fidem neglexit, opémque

Periuris afferre negat: Te ne ille suorum

Hostem sacrorum, qui lucis omnibus aras,

Omnibus edituos de montibus eiecisti,

Qui sacrum populis vnum, legémque, locúmque,

Omnibus esse iubes, vnámque litantibus aram;

Te desertorem moris ritúsque paterni

Audiet? & veniet scelerata ad vota vocatus?

Non ita: Quid te ergo mutauit, vt hæc tenus esse

Et dici noster dedignareris amicus?

⁸ Et nunc (antè quidem melius statuisse fuisset)

Nunc saltem, tua si domus & tibi patria cordi est,

3 Et egressus est ad eum Eliachim filius Hecia, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahc filius Asaph à cōmentariis.

4 Et dixit ad eos Rabsaces, Dicite Ezechie, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia qua confidis?

5 Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me?

6 Ecce, confidis super baculum arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manū eius, & perforabit eā: sic Pharaon rex Aegypti omnibus qui cōfidunt in eo.

7 Quod si responderis mihi, In Domino Deo nostro confidimus: nōne ipse est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusalem, Coram altari isto adorabitis?

8 Et nūc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorū.

Sic tentator:
Omnia regna
mūdi tibi da-
bo, si prociēs
adoraueris
me.

Ironia, Gue-
potius sarcas-
mos.

*Si nati, uxores, & connubialia iura,
Dede meo te suppliciter tuāque omnia regi,
Et solitam dare regna manum proiectus adora:
Sin quid opis superest, & adhuc intacta iuuentus
Bellum importunum quā pacis fœdera mauult,
Quid cessas? signis acies utrinque refulgens
Prodeat elatis: Mars litem sanguine cernat.*

*Immò etiam, ne qua tua cornua parte laborent,
Millia bina tibi alipedum largimur equorum,
Illos, quando tibi tot robor a lecta super sunt,
Si potis es, totidem validis fessoribus arma.
Quī verò hoc possis tam desolatus egēsque?
Qui, soli ex ducibus minimis si prœlia tentes,
Sis congressurus telis & viribus impar,
Audes regali ferre obuius arma phalangi?*

*Dij meliora tibi, spes verò mitte Canopi
Si quas imbelli posuisti in milite. ¹⁰ nec nos,
Quod rere, obsessum hęc sine numine venimus urbē.
Signa Deus dedit excidij manifesta futuri:
Vade (ait) & vires huc verte tuas, vicisti.
Namque tuis fato hanc dextris victricibus oram
Deuoui penitus delendam deuoneoque.*

*¹¹ Talia clarifona dum Rabfacus impia voce
Verba tonat, trepidūmque Hebræo idiomate vulgus
Territat excidij admonitu cladisque propinqua;
Legati flentes orabant, parcere vellet
Hebræo ore loqui, quando sibi nota Syrorum
Vox foret, & scitè simul atque interprete nullo
Alternas possent audire & reddere voces.*

*¹² Queis super accensus, toruumq; minaxque renidēs,
Hoc etiam restabat (ait) victoribus ut iam
Auderent victi linguæ præscribere leges?*

*Atque adeò ut propius Solymæ miser incola vestra
Audiat ipse suum præsens videatq; periculum,
Accipite hæc omnes, peritura quotquot ad urbis
Tecta sedetis (ait) Non me rex maximus istum
Misit ad Hesechiam, qui spe vos ludit inani;
Verùm ad vos, quorum miseret, quorumq; salutem
Quàm cadem mauult & inulta funera gentis.*

*Si modò vos commune bonum non spernitis ultrò:
At si mendaci Hesechia donabitis aures,
Vatūmque oraculis, quos consulit ille prophanus,
Inclusos muris captarum more ferarum,*

I 3

Desi-

9 Et quomodo susti-
nebis faciem iudicis
vnius loci ex seruis
domini mei minori-
bus: Quòd si confidis
in Aegypto, in qua-
drigis, & in equitibus:
10 Et nunc nunquid
fine Domino ascendi
ad terram istā vt dis-
perderem eam? Do-
minus dixit ad me,
Ascende super terram
istā, & disperse eam.

11 Et dixit Eliacim,
& Sobna, & Ioachad
Rabfacem, Loquere
ad seruos tuos Syra-
lingua: intelligimus
enim, ne loquaris ad
nos Iudaicè in auri-
bus populi qui est su-
per murum.

12 Et dixit ad eos
Rabfices, Nunquid
ad dominum tuum
& ad te misit me do-
minus meus, vt lo-
querer omnia verba
istā; & non potius ad
viros qui fedent in
muro, vt comedant
stercora sua, & bibant
urinam pedum suorū
vobiscum?

13 Et stetit Rabfaces,
& clamauit voce magna Iudaicè, & dixit,
Audite verba regis magni, regis Assyriorum
14 Hæc dicit rex, Nō seducat vos Ezechias, quia nō poterit eruerē vos.
15 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens, Erueus liberabit nos Dominus, nō dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorum.
16 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnusquisque vineam suam, & vnusquisque ficum suam: & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ,
17 Donec veniam & tollam vos ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumētī & vini, terram panum & vinearum.
18 Nec cōturbet vos Ezechias, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerūt dii gētiū vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorū?
19 Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim? nunquid liberauerūt Samariam de manu mea?
20 Quis est ex omnibus diis terrarū istarū, qui erueat terrā suā de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea?
21 Et filuerunt, & nō responderunt ei: verbum. Mandauerat enim rex, dicens, Ne respondeatis ei.

Deficiente penu sitis vret anhelā, famēsque,
Proque epulis solitis, pro dulci munere bacchi,
Immundum stercus, lotiumq; bibetis amarum.
13 Non vos o vestro malè credula turba tyranno,
14 Pollicitator opis alienæ largus, at ex spes
Ipse tamen, tacitūmq; premens sub corde dolorem
Decipiat, 15 celo auxilium non defore spondens:
Nil iuuat auerso pia munera ferre Tonanti,
Quæ sacras sumptu immenso portatis ad aras,
16 Vertite ad Assyrium, paciſque has sumite leges,
Quas me rex magnus vobis interprete dicit:
Cedite ius regni melioribus, armæque nunquam
Felici tentata manu deponite lati,
Arma viris, non femineis tractanda lacertis.
Interea, dum vos hinc transfero, castræque & vrbes,
Et frumentiferas vobis designo nouabes,
Viuite securi nostro sub fœdere, ficusque,
Et natas vestris decerpite vitibus vnas.
17 Mox habitaturi mecum felicia rura,
Quæ desiderium patriæ lenire relicta
Positis, fœcunda mero, fœcundaque farre.
Hæc vobis leges, hæc vobis fœdera sunt:
Quæ pepigiſſe olim & sanctè seruisse iuuabit.
18 Nec quemquā (moneo repetens, iterumq; monebo)
Irrita permoueant vestri promissa tyranni,
Dum fando stolidas (solitum sibi) distinet aures,
Armæque nostra premit, sua cōtrā in maius adauget,
Et sibi spe vana numen præsumit amicū:
Nam quis, tot diuos inter quos omnis adorat
Et ihure effuso placat Samarea cruore,
Assyrios potuit depellere mœnibus ignes?
Arisque, fanisq; suis, rectisq; clientum?
19 Quis Deus, Emathiam vasta quum strage rebellem
Delerem, Arsadiamque Seferuenaq; minaces
Suffoderem muros, tulit auxiliaria contrā
Obuiis arma? 20 quis antiquam de gente deorum
Eripuit nostris manibus, ferròque Sebasten?
Et nunc ille Deus, nulli nisi cognitus vni,
Et cultus Solymæ nuper, sibi mœnia falso
Vsurrata, meis vindex defendet ab armis?
21 Barbarus hæc valli celsa de mole fremebat,
Horrendum inclamans, sed non (sic iusserat antè
Hesechias) dictis responsum rettulit vllum.

Ergo

Ergo abeunt, tacito deiecti lumina vultu,
 Helchiades senior, Somnâsque, & natus Asapho
 Patre Ioas, cui regia commentaria cura.
 Omnes discissa laniantes pectora veste,
 Attonitumque nouo belli discrimine regem,
 Quid factum dictumque docent; stupet ipse, silētque
 Non secus ac subito percussus fulminis ictu.

Cap. 37.

Tandē humeris veste abscindēs saccoq; recinctus,
 Casariemq; nigro deturpans puluere flauam,
 Progreditur, templumque petit, mox flexus ad aram
 Numine adorato, mittit qui vera reportent
 Amosida senis in tanto responsa periclo,
 Helchiadem, Somnamq;, quibus pars magna Senatus
 It comes, atratis induti vestibus omnes.

Quorum qui fandi doctissimus, ut prope limen
 Ventum est, iamque fuit coram data copia fandi,
 Venimus Hesechia iussu, sanctissime vates,
 (Dixit) in extremis scitatum oracula rebus.

Virg. 3. Aen.

Venit mæsta dies, venit lacrymabile tempus,
 Scilicet id scelere, & vetitis effecimus ausis,
 Ut spado (proh longi pudor indelebilis aui!)
 Semi-vir, exectis spado molle virilibus olim
 Feminæumque loqui solitus, nunc altius ora,
 Vocemque intendat, Dominoque Deoque Tonanti

Audeat impuris coram male dicere verbis.

Ventum ad supremum lethi discrimen acerbi:

Nec minor est qui nostra dolor præcordia torquet,

Quam, cui post decimæ fastidia tristia Luna,

Dum mater sperat maturum absoluerè partum,

Omnis abit frustra misera nixusque laborque,

Nec datur eniti, aut frigentem expellere fœtum;

Vna duos rapit hora, duos vna accipit vna,

Femineis mæste resonant ululatibus ades:

Nos eadem, nos fata manent peiora, quid ergo

Restat adhuc nisi fortè tuis, tuus optime vates

Ille Deus, calum & terras qui numine torquet,

Mollitus precibus, tandem huc bonus arrigat aures,

Assyriq; minas regis, temulentæque verba,

Quæ tacit hic, noto liuentia terga perustus

Stigmate, mancipium violenti infame tyranni,

Irrita ventosis tradat rapienda procellis.

Concipe vota pater, vocemque ad sidera tolle,

Si forte inde salus veniat, regique, piisque

21. Et ingressus est Eliacim filius Helcie qui erat super domū, & Sobna scriba, & Ioas filius Asaph à commētariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rablâcis.

Cap. 37.

1 Et factum est: cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domum Domini.

2 Et misit Eliacim qui erat super domū, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus operatos sacco ad Isaiam filium Amos prophetam,

3 Et dixerunt ad eum, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemie dies hæc: quia venerunt filij vsq; ad partum, & virtus non est pariendi.

4 Si quomodo audiat Dominus Deus tuus verba Rablâcis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viuentem, & exprobandum sermonibus quos audiuit Dominus Deus tuus: leua ergo orationem pro reliquis quæ repertæ sunt.

Relli-

Magnam argumentum pietatis erga Deum quæ erat in Ezechia, quæ inter totâtaq; mala hoc maxime agebat, quod nomen Domini blasphemaretur.

5 Et venerunt serui regis Ezechiae ad Isaiam.

6 Et dixit ad eos Isaias, Haec dicetis domino vestro, Haec dicit Dominus, Ne timeas a facie verborum quae audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce, Ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur ad terram suam, & corruere cum faciam gladio in terra sua.

8 Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum preliantem aduersus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

9 Et audiuit de Tharaca rege Aethiopiae, dicentes, Egressus est vt pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Haec dicetis Ezechiae regi Iudae, loquentes, Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens, Non dabitur Ierusalem in manum regis Assyriorum.

Reliquiis huius populi quos hosticus ens
Iam propè consumpsit, morbusque famésque maligna.
Talia legati flentes, eademque fremebant
Primores Solymorum, & opem auxiliūque rogabāt:
Quos bonus Amosides, non aspernanda precantes
His cum mandatis blando sermone remisit:
Ite viri, & regi hac vestro responsa referte:
Parce metu sate Dauidicae de sanguine stirpis,
Hesechia, nec te moueant quae plurima fando
Impia regales in me conuicia serui
Euouere, meum petit hac iniuria Numen:
Magnus ait Dominus diuūm sator, atq; hominū rex:
Illam ego suppliciis vltimū (quancunque secet spem
Assyrius fati ignarus, sortiisque futurae)
Ibo nouis: ego nunc dirarum à sede sororum
Excitam castris immittam hostilibus vnam,
Quae veris falsa inuoluens, variūque per agros
Ambiguosque animos spargens, acuensque timorem,
Non vano concussa metu victricia retro
Agmina conuertat. Rex millia multa relinquens
Indefleta, inhumata, domum cum milite raro
Attonitus repetet: tandemque impune suorum
Oppetet insidiis media iugulatus in aula.
Hac illi inter se summis de rebus agebant:
Rabsacus interea Solymis sua iussa colonis
Contemni frendens, multiūque & saepe rebelles
Respectans turre ad regia castra reuerti
Constituit, nam fortè illis mutasse diebus
Audierat regem Assyrium Lobnaeque tenaces
Armata muros circumuallasse corona.
Dum sedet hic, lentoque trahit leta ocia bello,
Mœnia post captæ Lachis eruta vincere certus,
Nuntius ingenti turbauit castra tumultu,
Vectus equo, visumque ferens in finibus hostem,
Perpetuum Assyriū Tharracam nominis hostem.
Qui totam Meroen, coniuratāsque suorum
Aethiopum turmas inimica in praelia ducat.
Obstupuit, præadamq; sibi de faucibus alta
Ereptam voce exclamans, reditūque minatus,
Signa rapi properè iubet, & tentoria velli.
At non oblitus Solymos post terga relinquit
Non leue momentum bello pacique futuros,
Rursus eos missa placuit tentare tabella,
Verbaque

Nō hoc in re-
ditu à prima
expeditione
est intelligen-
dum; sed cum
expugnato
Aethiopum
rege, rursus
in Iudaeam ve-
nit expugna-
turus Hiero-
solymam.

Verbâque signatis inscribere talia ceris:

Quam tibi iam toties vanis eluse salutem

Pollicitis, calo venturam credis ab alto

Hesechia, illam à me petere æquius antè fuisset,

Quàm te & tot lectos in aperta pericula cines

Proniceres, nimis ò mendaci credule vati,

Ignotoque Deo, cuius tibi numen amicum

Vana superstitione persuasit, ut esse putares:

Non (ait) Assyrio Solymos euertere regi

Fata sinunt: ego nempe veto, cui fata vetanti

Obsequium debent: ego mœnia condita Semo

Et regnum Davidis vetus, & mea templatuebor.

Fata negant manibus Solymorum mœnia nostris?

Nec Deus ipse sinit? " certè scis ipse, sciuntque

Beniamide Iudæq; tribus, quid vinida virtus,

Quid patrum potuit bello inclyta dextra meorum:

Hæc igitur, tum cum fierent, cum Persa satelles

Vreret Hebræos flamma ferroque penates,

Dic age (nam lubet hic te compellare parumper)

" Dic, ubi erat tuus ille Deus, cui fata iubenti

Obsequium præstant? aut qua regione latebat

Dormitans, Gozam cum Salmanfarus opimam

Vastaret genitor? Resephæq; binerticis arces?

Vitiferosque Haræ colles? latiisque beatæ

Deliciis petulans miles frueretur Edena?

" Quis seu maiorum, seu sit de gente minorum

Eripuit Deus Emathiam Arphadiamque rebellem?

Et quæ mille die cepi ferus oppida victor,

Et quos mille die reges sub tartara misi?

Desine tali igitur sperare auctore salutem,

Quam si à me expectas, (sanctè tibi iuro) valebis.

" Hæc mandata schedis: legati cætera iussi

Edere, quas postquam lino cedente reclusit

Hesechias, oculoque genas rorante relegit,

Templa petit, pronusque sacram reuolutus ad aram,

Dicitur ante Deum, media inter sacra, minacem

Deposuisse schedam, quo seni dira tyranni

Impietas, nullis non esset cognita sacris,

" Sicque Deum manibus supplex orasse supinis:

" O pater omnipotens, cui nunc Hebræa duello

Gens trepida ancipiti, thuris succendit odores,

Qui Cherubinorum super aurea pennatorum

Terga sedes, quem regna Deū solum omnia verumq;

V. Agnoscunt,

17 In hoc Dominus
nunciat tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis
domine tibi & tuis

11 Ecce tu audisti
omnia quæ fecerunt
reges Assyriorum om-
nibus terris quas sub-
uerterunt, & tu pote-
ris liberari?

12 Nunquid erue-
runt eos dii gentium,
quos subuerterunt pa-
tres mei, Gozã & ha-
ram & Reseph & fi-
lios Eden qui erant in
Thalassar?

13 Vbi est rex Emath,
& rex Arphad, & rex
Sepharuaim, Ana &
Aua?

14 Et tulit Ezechias
libros de manu nun-
ciorum, & legit eos, &
ascendit in domum
Domini, & expandit
eos Ezechias coram
Domino.

15 Et orauit Eze-
chias ad Dominum
dicens:

16 Domine exerci-
tuum Deus Israel, qui
sedes super Cherubim:
tu es solus Deus om-
nium regnorum ter-
ra, tu fecisti cælum
& terram.

* Alludit ad
propitiatorium,
vnde Deus
resposus solitus
erat reddere,
quod diceba-
tur sedes Dei,
& erat inter
alias Cheru-
bin.

17 Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui emisit ad blasphemandum Deum viventem.

18 Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.
19 Et dederunt Deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum & lapis, & comminuerunt eos.
20 Et nunc Domine Deus noster, salua nos de manu eius: & cognoscant omnia regna terrarum quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum,

22 Hoc est verbum quod locutus est Dominus super eum, Despexit te & sublannauit te, virgo filia Sion: post te motu caput virgo filia Hierusalem.

Agnoscent, opifex cæli terrarumque, marisque,
Aspicias hæc? An verò audis (si dicere fas est)
Tam dicta improbitè, memori quàm scripta papyro?
Immo audis, cernis que pater, frustra que tenebris
Oculimus quæcunque palam peccare timemus.
Et tamen hic regno tumidus, rebusque secundis
Indocilis seruare modum, mortalia iam non
Cogitat, ast hominem exutus, caelestibus æquat
Seque suosque, atavos, & patrum bella suorum
Prædicat extollens contra tua numina, vimque
Eleuat alme tuam, Pater irritatque proteruus.

18 Multa quidem multas extant monumenta per oras
Tristia, quas ferro Assyrii domuere tyranni,
19 Nulla deos non terra suos arsisse, iacentes
Ipsis cum templis meminit, memoratque gemiscens:
Verum illi non dii, sed truncus ab arte dolatus,
Aut fustum æs, aut marmor erant de monte recisum,
Massaque iners, sensuque carens, & nescia sese
Cultoresque suos à vi flammisque tueri.
20 At tu summe Deum, qui celsas ætheris arces
Incolis, o finem cui tempora nulla dedere,
Nulla dabunt, ut principium nunquam ante dederunt,
Longè alia polles virtute, ideoque fideles,
Addictosque tibi populos seruabis ab omni
Bellorum clade incolumes, ut barbarus hostis,
Et quicumque illi similis, fera pectora tandem
Indomitosque animi flatus aliquando remittat,
Edoctusque malo proprio, damnisque suorum,
Nolens, an sponte, agnoscat, discatque, fateri
Te solum esse Deum memorem fandi atque nefandi.

21 Talibus oranti dicitis, aramque tenenti,
Nuntius Amosida missu senis, ecce repente
Astuit, & coram qua ferret pandere iussus,
Rettulit hæc: Tua vota Deus (timor omnis abesto)
Audiit omnipotens: huc me tibi, quem bonus unum
Edocuit, multaque insignem reddidit arte,
Amosides misit senior, quo vera recludam
Ventura Assyrio cladis responsa tyranno.
22 Audi igitur carmen, celo quod numen ab alto
Dictavit vati, vates mihi, ego tibi iussus
Nunc cano: Quo tua rex infelicissime regum,
Quo cecidit fortuna loco? qui mille cohortes
Mille modo populos in prælia dura trahebas,

Obuia

Obuia cuncta ruens? abeuntem, tergaq; turpi
Indecorig; fuga dantem, de colle Sionis
Nubifero Hebraides spectant ridentque puella,
Turbaq; iam posito terrore licentior, audet
Inter festiuas te decantare choreas,
Degeneremque fugam meritis incessere probris.

Apostrophe
ad regē Sen-
machiabum.

²³ Nam tu, quem rabidi violento vulnere dentis
Ausus es appetere, & dira proscindere lingua,
Non est ille tua natus de gente deorum
Saxeus, aut querni sculptus de stipite trunci,
Sed Deus Ifacidum, Deus immortalis, in illum
Scilicet impurum os, linguaq; volubile telum
Strinxisti; saxos oculos attollere contra
Non veritus, ²⁴ famulasq; manus seruiliaque ora
Ne praesens faceres; in apertam inducere scenam,
Hæc etiam tacito tecum sub pectore frendens:

²⁵ Quæ iuga qui montes, quæ serupea saxa, quadrigis
Non perrupta meis? num se Carmelus iniquis
Rupibus, aut lucis Libani defendet opacis,
Quo minus ardentes rapiam in iuga summa cateruas,
Excindamq; altæ cedros radicibus imis,
Et quæ multa abies siluis assurgit in illis?
Quod mare, quis fluuius pontem indignatus, eunti
Claudet iter ceptum spumantibus obuius undis?

²⁶ An non exhaustis siccatis fontibus amnes,
Defecere olim populis mea castra secutis?
Et iam aliquis nostris concurrere viribus audet?

Hæc tu vana tibi de te mendacia fingis,
Poti more senis, quem falsa in somnia ludunt;
Nec venit in mentem, non hæc sine numine nostro,
Consilioq; tibi tot bella peracta fuisse,
Cum datus à nobis fatorum exposceret ordo,
Inter se magnos magno luctamine montes
Collidi, vicos vicis, atque urbibus vrbes,
Mutua vt in sese versis ad vulnera dextris,
Oppeterent passim ciues à ciuibus hausti,

²⁷ Mæque meâ claudente manum, auxiliūque negate,
Deficeret moriens cultis habitator in hortis,
Aut instar fœni, quod rustica defecuit falx,
Aut herbae in tectis enata & rore carentis
Florem ante & fructum impubi marcesceret æno.

²⁸ Parce meos igitur furari ingratus honores:
Nam quis sis & quis fueris, quis porro futurus

²³ Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quæ exaltasti vocem, & leuasti altitudinē oculorū tuorum? Ad sanctum Israhel,

²⁴ In manu feruorū tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani, & succidam excelsum cedrorum eius, & electas abietes eius. Et introibo altitudinem summmitatis eius, saltū Carmeli eius.

²⁵ Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccaui vestigio pedis mei omnes riuos aggerū.

²⁶ Nunquid nō audisti quæ olim fecerim ei? Ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nunc adduxi, & factum est in eradicationem collium compugnantium, & ciuitatum munitarū.

²⁷ Habitatores earū breuiata manu contremuerunt & confusi sunt: & facti sunt sicut scenum agri, & gramē pascuæ, & herba tectorum quæ exaruit antequā matureretur.

²⁸ Habitationē tuā, & egressum tuum, & introitum tuum cognoui, & infantiā tuam contra me.

Antè tua grauida fueres quàm matris ab aluo,
 Dulciàque emizulis mulgeres ubera labris,
 Noram; nulla tua mihi pars incognita vitæ:
 Seu patriis te bella iubent excedere terris,
 Seu reuocant, nihil absque meo meditare nutu,

29 Cùm fureres aduersum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponã ergo circulũ in naribus tuis, & frenũ in labiis tuis, & reducam te in viã per quam venisti.

29 Nec me, cùm nondum tetigisses luminis auras,
 Quàm furiosè olim debaccharere, latebat.

Et tu fata quidem implesti tua, nam nihil abs te,
 Quo me, & deuotos mihi persequerere, relictum.

Quare, quum nullum finem facis, & mihi dudum
 Indomitus furor, effrenisq; superbia mentis,

Ad seram fessas vindictam vellicet aures;
 Naribus apprensus ego te cohibebo, ferũq;

Os freno stringam, sternacis more caballi,
 Et quã venisti, luctũ autem multa, remittam.

30 Tibi autem hoc erit signum, Comede hoc anno quæ sponte nascuntur: & secundo anno pomis vescere: in anno autem tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earũ.

30 At tibi, ne dubites, regum sate sanguine Iuda,
 Quæ loquimur, ventura breui, presentius vllum

Haud esto signum, populòque in clausa retruso
 Mœnia, quàm quod nunc celo demittitur alto:

Ante Palesthinis quàm collibus; alter ab isto
 Corribus aduectus plenis, in vestra racemus

Præla fluat, messisq; nouos gerat altera culmos,
 Plenãque stridenti descendat in horrea plaustro,

Perdura paucos, rex ò fortissime, menses,
 Liber eris, nullòque palàm circumdatus hoste.

Interea, ne fortè fames te perdat & urbem,
 Annonam tenui sic conseruare memento

Et dispensato momenta ad singula victu,
 Vt primum tibi quæ postrema abs messe supersunt,

Sustineant annum, syluestria poma secundum
 Tempus alent, & quos dabit arbor plurima factus.

Vertite tum ferra reparatæ tergora terra,
 Et serite agricolæ, duròsque resumite rastros,

Collibus & patriis generosas pangite vites:
 Nullus erit vestris miles qui vincula bubus

Iniciat, rapiat. ve pecus, pecoris. ve magistròs;
 Nullus disturbet qui spumea præla satelles:

Post aliquot Lunas, spatiosa nec horrea messi,
 Nec caua sufficient feruenti dolia musto.

31 Et mittet id quod saluarũ fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31 Opportuna quidem pleno bona copia cornu
 Tunc aderit: nam quam sobolem seruatũ ab istis

Cladibus, antiqui sanguis producet Iudæ,
 Magnum paruo cui spatium dabit incrementum.

Et quam aliè ramos tollet, latè que per omnes
 Protendit terras felicitis brachia siluæ,
 Tam penitus fixa verget radice deorsum,
 Aduersum ventos, sauosque immobilis imbres:
 32 Quippe hoc reliquias, quas nō consumpserit hostis,
 Reliquias gentis Solymæ, lectæq; Sionis
 Armipotens Dominus seruandas semine sanxit.

32 Quia de Ierusalem exiit reliquia, & saluatio de monte Sion. zelus Domini exercituū faciet istud.

Epiphonema.

Tantus amor genus insontum stirpemque tueri:
 Tantum illi studium est reges delere prophanos.

33 Pone metus igitur, seruant hanc numina sedem,
 Nec, qui illam miles vesano Marte petiuit
 Assyrius, violasse diu letabitur unquam.
 Non illam iaculo, non missa cominus hasta
 Appetet, aut clypeo pugnans irrumpet abeno:
 Non ductis circum aggeribus, non arte doloq;

33 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum, Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem.

34 Sed sua conuerso relegens vestigia cursu,
 Tristia signa domum, rarumque inglorius agmen
 Depulsus Solyma referet, multumque priori
 Dissimilis, cum cuncta sibi cessura ruenti
 Speraret, patrij iuratus numina regni,
 Deuastare arces, & templa dicata Tonanti,
 Irrisos longa gemet obsidione labores:

34 In via qua venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

35 Hæc tibi me sponsore rata indubitataque sunt.
 Ipse ego me propter, nec Davidis immemor unquam,
 Davidis, ingenti colui quem semper amore,
 Urbem hanc imperij sedem, matremque meorum
 Sacrorum, eripiam, & cunctos seruabo per annos.

35 Et protegā ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meum.

Sequitur hic comūne omniū Theologorū opinio: nempe quia auctores sunt, clades memorabiles quibus Deus mortales uisceratur, opera & ministerio malorum spirituum fieri,

Dicta fides sequitur: stygio namq; mortis ab antro,
 Mille modos ubi lethiferos, artesque nocendi,
 Ensesque, laqueosque, rotasque, & lecta venena,
 Morbosque, pestesque, & mille pericula rerum
 Seposuit Deus vltices supremus ad iras:
 Seu cum à stirpe parat populos delere rebelles,
 Sive tyrannorum nomēque, genusque, domumque,
 Et sobolem, insolito statuit prosternere casu;
 Monstram immare, ingens, quo non crudelior alter
 Inter lucifugas Erebi pallentis alumnos
 Spiritus, humanis semper gaudere ruinis,
 Exciit, & castris tam nocte hostilibus alta
 Immisit: volat ille alis stridentibus, omnia
 Noctis aui similis, perque intima viscera tandem
 Terrarum ad superos erumpit: tabida pestem
 Sensit humus, omni que ales perterrita fugit.

36 Egressus est autē Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centū octoginta quinque millia. Et surrexerunt manē, & ecce omnes cadauera mortuorum.

37 Et egressus est, & abiit, & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitauit in Ninive.

38 Et factum est, cū adoraret in tēplo Nefroch Deum suum, Adramelech & Sarasar filii eius percusserunt eum gladio, fugerūtque in Terram Ararat, & regnauit Assaraddon filius eius pro eo.

Cap. 38.

1 In diebus illis egrotauit Hezechias vsque ad mortē: & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei, Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia moriēris tu, & non viues.

36 *Vt ventum ad cadem, iam non auis, arripit hastam
Feralem, generiq; hominum, generique animantium,
Quam manibus mors ipsa suis, ter mille venenis
Tinxerat, & tinctam monstro donarat eunti,
Vtique erat aërea pendens è nube, iacentes
Supra acies, somnòque graues, vinòque sepultas,
In medios telum torsit fatale maniplos:
Hasta volans terras inter, calūmque, sed ipsi
Iam propior terra (dictu mirabile) multas
Dissilit in partes, qua castra per omnia latè
Dispersa huc illuc, vix vllò sospite, diram
Vulgauère necem: nunquam antea sanguine tanto
Sautum, largi-ve magis fluxere cruores
Hostili iugulo: nam ferrum (credere forsan
Nolet posteritas) ferrum (inquam) tota virorum
Millia per nouies viginti & quinque cucurrit.*

*Detexit radiis Sol matutinus Eois
Nocturnam stragem: rex tot miratus aceruos,
Totque vagis proiecta iacere cadauera campis,
37 Funestas acies damnatàque castra reliquit,
Attonitùsque, Nini patriis se mœnibus abdit.
38 Hic dum sepositis agit otia libera curis,
Votàque pro reditu saluo solennia soluit,
Ante aras ipsūmque Dei puluinar Ara sci
(O vatum nunquam mendax, sed credita tantum
Euentu prudente fides! O ferrea fata!)
Natorum exceptus scelere insidiis que suorum,
Sontem animam infelix media inter sacra profudit.
Illorum scelus Armenia texere latebra,
Regnū autem, & vacuā profugis iam fratribus aulā
Occupat Assaradon alieni criminis hares;
Hic sauo vitæ finis regni que tyranno
Cui magnum fuerat ludus contemnere numer.*

*At verò belli curis confectus acerbis
Hesechias, longaque laboribus obsidionis,
Lethalem infecto contraxit ab aëre morbum,
Iamque videbatur spes deplorata salutis,
Cū visum Amosides admissus talibus agrum
Aggreditur: Ne spera ultra producere vitam
Hesechia: iam meta tibi suprema peracta est.
Soluere tempus equos, & lampada tradere cursu,
Et regno, rebùsque tuis virtute merentem
Præficere, vt cum sit proles tibi nulla superstes,*

Dignior

Ararat, sive Ararath regio Armeniæ campestris & magnæ vberitatis.

Cap. 38.

Mortē denuntiat nō ex dispositione diuina, sed ex causis secundis: morbus enim talis erat, vt humana ope sanari non posset.

Dignior imperij duris succedat habenis.

² *Obstupuit, vocemque simul vultumque repressit
Hefechias, & se sponda interiore reflectens,*

³ *Vt primum fari potuit, & reddita mens est;*

Dicitur his summum verbis orasse Tonantem:

Magne parens sine sine bonus, sine fraude fidelis,

Quem nulla abstruso quantum vis clausa recessu

Corda latent, qui res hominum sensu sique repostos

Perspicis, o operum inspector iudexque meorum,

Simplicitas tibi nota mea est, & candor ab omni

Parte nitens, & mens vani nihil indiga fuci.

Scis pater, (& quis te mage testis idoneus ipso

Esse potest?) quam te coram, & tua numina falli

Nescia sincero me semper pectore purum

Præstiterim, vitij osorem, & virtutis amantem:

Et nunc, heu quia nam nostri tibi cura recessit,

Vt mea florentis præcidere fila iuuenta,

Ante diem, nullaque super stite prole iuberes?

Hæc ille ingeminans, singultibus ilia crebris

Rumpebat, fletuque genas vorante rigabat.

⁴ *Motus ad has lacrymas cælo respexit ab alto*

Orantem Deus omnipotens; & vate vocato,

⁵ *Vade (ait) & misero perfer mea nuntia regi,*

Hæc tibi me celeres iussit mandata per auras

Ferre Deus, Deus ille tui quem sanguinis auctor

Præcipuo coluit Dãuides semper honore:

Audiui gemitus tristi de pectore fusos,

Et vidi lachrymas vultu pallente fluentes,

Te cælo auxilium quaesisse iuuabit ab alto:

Ne dubita, producta tux iam linea vita est.

Ecce ego, quem mortis penes est vitæq, potestas,

Detextos auxi ter quinis mensibus annos,

Quas securus ages, & lata per ocia, ⁶ bellis

Liber ab Assyriis, sospesque, & mox pater, urbem

Præsida me & custode beata in pace tenebis.

⁷ *Quoque minus dubites, præsens hoc accipe signum:*

⁸ *Ecce vides (nam forte horas signata notabat*

Machina, sublimi pendens à vertice turris)

Ecce vides, ut sol deuexo pronus olympo,

Obliquam decimi notula super ordinis umbram

Iecerit extremas vergens ad limitis horas:

Respice iam, & totidem gradibus retro abisse videbis,

Et quo nunc ibat, versos agere axe iugales.

⁹ *Restitit*

Felix iustitia
quæ inter af-
flictiones bo-
norum operu
recognitione
se ipsam con-
solatur.

² Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum,

³ Et dixit, Obsecro Domine, memento quæso quo modo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno.

⁴ Et factum est verbum Domini ad Isaiã, dicens,

⁵ Vade, & dic Ezechia, Hæc dicit Dominus Deus David patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas, ecce, ego adiciã super dies tuos quindecim annos,

⁶ Et de manu regis Assyriorum eruiam te & ciuitatem istam, & protegam eam.

⁷ Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus est:

⁸ Ecce ego reuertifaciam umbrã linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, reuertifum decem lineis. Et reuertifus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

9 Scriptura Hezechie regis Iuda cum egrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 Ego dixi, In dimidio dietum meorum vadam ad portas inferi: quasi residuum annorum meorum.

11 Dixi, Non video Dominum Deum in terra viventium: non aspiciam hominem ultra, & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est, & conuoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum: precifa est, velut a texente, vita mea: dum adhuc ordier, succidit me: de mane usque ad vesperam finies me.

13 Sperabam usque ad mane, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de mane usque ad vesperam finies me.

9 Restitit Hesechias, oculosque ad regia tor sit
Culmina Achasæe turris, solémque regressum
Miratus, duplicesque manus ad sidera tendens,
Grata Deo tales in versus prae resoluit:

10 O quoties, cum me nuper crudelis haberet
Morbus, & ipse metus morbo violentior omni
Exhaustum longis cruciatibus exederet cor,
Et fera mors, telum ante oculos falcemque coruscans
Terribilem, caput hoc iam demessura veniret:
O quoties dixi: Me sic cine morte perire
Ante diem propera? mediòque virentis in aui
Flore rapi? nudòque pede illatibilis Orca
Claustra rigentia, & irremeabile tangere limen?
Nam quæ iam misero mihi spes super vlla salutis?
Quid querar? aut quid ego fugitiuos deprecer annos?
Præteriere illi rapidis velocius austris,
Et quos sperabam, mors importuna repente
Præsecuit.

11 Sacra ò quondam mihi chara valete,
Quæ vltimos inter viuens letusque peregi:
Numine non vltra dabitur presente fruiscei,
Nec coram dulces haurire & reddere voces.
Et vos, quos eadem stirpis mihi iunxit origo,
Et non fictus amor, nostri pars magna, valete.
Non ego vos, vita mihi cætus dulcior ipsa,
Aspiciam posthac: mors, mors mihi commoda cunctæ
Præripit, & spem vno omnem votaque proruit ictu.

12 Eheu, quam subitis pereunt ingentia causis!
Qui modo pace frui visus stabilique quiete,
Laudabar regno, & florentibus integer annis,
Non secus ac rapidis eversa mapalia cauris
Attonito pecore, attonitis pecorumque magistris,
Hinc rapior, solique throno detrusus eburno
Ad caua busta trahor, prima lanugine nuper
Detonsa, medio nondum mihi stamen in orsu
Concidit abruptum: quo more, puella choreas
Festinans positis hilares inuisere pensis,
Aut anus indignata operi, iam pollice fesso
Fila secant, radioque odiosaque stamina turbant:
Sic ego, sic celeri mea turbine vita rotatur
Tam fragilis, quam quæ grauidi sub pondere fusi
Lana leuis pendens expectat pollicis ictum
Virginiei, me mane vrgens, me vespere morbus,
13 Ieiunique molens mea viscera more leonis.

Admonet

*Admonet iratis non fidere temporis horis,
Nec sperare diemmerso iam sole, nec illo
Ex oriente, nouos nocturni sideris ignes.*

*14 Ah quibus ingemui lacrymis, quibus ignibus arsi,
Febre per ardentem fusa crudeliter artus!
Non meluctifonis implumis hirundo querelis,
Non viduus celsa mærens à turre columbus
A Equasset, crebros iterantem pectore fletus,
Denique clamabam: Vim prob pater optime diuim
Vim patior, victusque graui succumbo dolori.
Sancte parens, ser opem presso, succurre labanti,
Nam potes: atque actor si postulet, ipse satifida,
Fæque vadem siste hac in causa penè perempta.*

*15 Ah, quid ego demens ab eo vadimonia posco,
Qui petit ipse & agit, cui summa petit à luenda est?*

*Hæc ego dum meditor, dum saeuo percitus aëstu,
In mentem reuoco fortuna dona prioris,
Et reputo quàm fluxa hominum res, vitæque vana,
Nulla recordantem quæ præteriere voluptas
Afficit: 16 imò mali redeunt in corda dolores,
Visque recrudescit morbi, penitusque medullas,
Et tabescentes violentior exedit artus,
Et tamen ille statim depulsus corpore cessit.*

*17 Postquam contentus me corripuisse, merentem
Eripuisti Erebo, ne dira morte perirem,
Postque tuum mea proieciisti crimina tergum:
Vt sensu illorum memori de pectore prorsus
Deleto, iam te solum, & tua numina gratas
Commemorem: 18 nec enim nigro quos amne coërcet
Styx in amæna palus, Acheronque rubentibus undis
Claudit, & immani mors atra absorbet hiatu,
In tua damnatas soluent præconia linguas,
Nec fidei promissa tuæ certissima fontes
Sperabunt, quos orcus habet, manesque profundi.*

*19 At nos, vitali qui per te vescimur aura,
Ipseque ego, ante alios, cui munere reddita nuper
Vita tuo, muti simul organa rettulit oris,
Carminibus tua facta nouis, laudésque sonabo,
Notæque erit seris, me vate, nepotibus olim
Iustitiæ vis recta tua, pietasque fidésque.*

*20 Denique dum viuam, dum spiritus hos reget artus,
Nunc fidibus, nunc voce tua celebratus in æde,
Tu mihi carmen eris, rerum Pater optime semper,*

X

Iusque

Contra Epicurū, qui sentiebat bonorū præteritorum recordatione mala presentia mitigari.

Idem sed aliis verbis Dauides: Nō mortui laudabunt te, neque omnes qui descendunt in infernum.

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Domine vim patior, responde pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit: recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 Domine si sic uiuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & uiuificabis me.

17 Ecce, in pace amaritudo mea amarissima: tu autē eruisti animam meam vt non periret, proieciisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia nō infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Viuens uiuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20 Domine saluū me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et inquit Iaias vt
tollerent massam de
fici, & cataplasmarēt
super vulnus, & sana-
retur.

22 Et dixit Ezechias,
Quod erit signum
quia ascendam in do-
mum Domini?

Cap. 39.

1 In tempore illo mi-
sit Merodach Baladā
filius Baladan rex Ba-
bylonis, libros & mu-
nera ad Ezechiam:
audierat enim quod
agrotasset, & conua-
luisset.

2 Latatus est autem
super eis Ezechias, &
ostendit eis cellā aro-
matum, & argenti, &
auri, & odoramento-
rum, & vnguenti op-
tini, & omnes apo-
thecas supellectilis
suae, & vniuersa quae
inuenta sunt in the-
sauris eius. Non fuit
verbum quod non of-
fenderet eis Ezechias
in domo sua, & in
omni potestate sua.

Iusque tui firmum & nunquam variabile pacti.

21 *Talibus orabat iam sanus, & ulcere prorsus
Integer obducto, miseris quod serpere membris
Desierat, sicu (miranda potentia) fotum
Contusa bonus Amosides quam triuerat ipse,
Emplastrumque noua validum confecerat arte,
Quod simul admotū est, fugit omnis corpore morbus,
Et dolor, & veteres rediere in pristina vires.*

22 *Obstupuit subita percussus imagine rerum
Hesechias, duplicesque manus ad sidera tendens,
Hoc erat, hoc signum caelo mihi (dixit) ab alto
Spondebas Pater, & rursus tua templa videre
Spemq; fidemq; dabas: rata sunt, quaecūque precamur:
Non haec humanis opibus, non arte magistra
Proueniunt, tua me genitor, tua dextera seruat.*

1 *Fama retrogressi solis duplicatāque lucis.
Producta meta attonitum perterriti orbem,
Et circum late volitans, per rura, per vrbes,
Vsque Semiramiae magnam Babylonis ad urbem
Pertulerat, Phaebo Auroram stupuisse reuerso:
Palluit insoliti noua rex ad nuntia monstri,
Merodacus Baladane satus, quo doctior alter
Non erat astrorum occubitus ortusque notare.
Ergo, quidquid erat, vicibus quod sidera mundi
Peruersis, foedum possent aut triste minari,
Muneribus statuit missis, scriptoque piare,
Depulsum morbum, & reducem gratante salutem.*

2 *Lata viro fuit haec tanti legatio regis,
Principibus spectanda viris, & diuite cultu.
Ergo salutatois verbis compellat amicus,
Amplexusque ducem dextra, comitesque sequentes
Pragrediens, vario tempus sermone leuabat,
Nunc hoc, nunc illud, si quid spectabile monstrans.
Vt ventum ad sedes, veterumque palatia regum,
Interiorque domus regali splendida luxu,
Cardinibus patuit motis, & diues odoris
Cella peregrini, quis eburnis condita thecis
Vnguenta, & plenos onyches, alabastrāque succis
Enumeret? quos miscet Arabs, quos decoquit Indus,
Et quos thurilegis Panchaia mittit arenis?*

*Exin progressus, priscorum araria regum,
Thesaurōsque aperit: iacet ingens copia facti
Infectique aurī argenti que immobile pondus:*

Immensa.

Non spernen-
da medicina
que vfu & ex-
perimēto cō-
stat, nam &
hāc Deus fe-
cit.

Hūc quidam
patrem Na-
buchodono-
soris fuisse
putant.

Immense Solomonis opes, regumq; sequentum
 Congestæ studiis, quin sacram detegit aram:
 Et quæ vasa nefas genti spectare prophana,
 Miratur, cupidósque oculos ad singula torquet
 Barbarus, & prædam votis sibi spondet auaris:
 Exquirítque, auditq;, quis hæc, quis fuderit illa,
 Intulerítque sacris olimque dicauerit aris.

Tum primùm potuit (si ritè recordor) inermis
 Barbaries, nullo bello, sed pace manente
 (Proh scelus) arcanum nostri deprendere regni,
 Aduenâque haud tantùm admissus, sed voce manûque,
 Non secus ac victor, secreta per intima ductus,
 Tempa oculis spolianda haurit, sedemque Tonantis
 Mitratu gaudet Beli calcare sacerdos.

³ Vix dum legatos multo dimiserat auro,
 ⁴ Et picturata donatos murice vestis
 Rex ostentator, quum protinus ecce propheta,
 Aduenit Amosides, fictóque hæc ore locutus,
 (Disimulabat enim rem scire) Quid optime, dixit,
 Rex Davidigenitum peregrinus hic attulit hospes?
 Quæ mandata dedit? quibus est aduectus ab oris?
 Hæsit ad hanc vocem Hesechias, tandèmq; superba
 Rettulit ad sese missos Babylone venire,
 Rara ab Achemenio portantes Tigride dona.
 His ego, quòd socio legati à rege venirent,
 Ne quod ab ingrato munus quererentur omissum,
 Nè-ve minor meritis, impar vel honore viderer,
 Quotquot habet, centùmque seris augusta supellex
 Claudit opes, quotquot gazas araria seruant,
 Tot cumulata annis iam prima ab origine regum,
 AEs, aurum, argentum, gemmas, unguenta, togasque
 Arte laboratas mira, galeasq; smaragdís
 Fulgentes, ensesque renidentes hyacinthis,
 Currúsque clypeósque, & mille apta vsibus arma,
 Et quidquid rarum, quidquid spectabile tota
 Vrbe fuit, coràm ostendi, letósque remisi.

⁵ Quem contrà toruè aspiciens, sic farier orsus
 Amosides: Audi, quæ me tibi dicere iussit
 Armipotès Dominus, diuñ Pater, atque hominũ Rex:

⁶ Adueniet tempus, nec longa morabitur ætas,
 Hæc cum diripiet Babylonius omnia miles,
 Quæ te iactare ambitio fastúsque coëgit.
 Et quas maiorum mores, virtúsque tuorum

3 Introiit autè Isaias propheta ad Ezechiam regè, & dixit ei, Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4 Et dixit, Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias, Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam nõ ostèderim eis in thesauris meis.

5 Et dixit Isaias ad Ezechiam, Audi verbum Domini exercituum:

6 Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit Dominus.

*Intactas multis gazas seruauerat annis,
Condideratque olim, raptor Chaldaeus Orontem
Euphratemq, ultra feret, Armeniumque Nyphaten.*

7 Et de filiis tuis, qui
exibit de te, quos ge-
neris, tollent, & erunt
eunuchi in palatio re-
gis Babylonis.

*1 Nec contentus eo, medijs tua pignora cunis
Abripiet, non hanc in spem suscepta parenti,
Molliaque abreptis ferro genitalia duro
Abscindens, teneri crescentem corporis ignem
Exstinguet, mollire mares edoctus, ut illis
Clausas conclauis per regia septa puellas
(Turpe ministerium) concredere tutius ausit.*

Hinc Hebraei
volunt Danie-
lem, Anania,
Misaelm, &
Azariam, ex-
fectis virili-
bus, seruitute
seruisse Nabu-
chodonosori.

8. Et dixit Ezechias
ad Isaiam, Bonum ver-
bum Domini quod lo-
cutus est Et dixit, Fiat
tantum pax & veritas
in diebus meis.

*8 Palluit ad veri responsa minacia vatis
Achasides, caelumque tuens haec ore profudit:
Ista quidem quia nota mihi tua magna voluntas
Est, Pater, & precibus dudum non flecteris ullis,
In melius fati ut conuertas orsa potentis,
Cedo lubens, rata sint olim, quacunque minaris:
Illud, te fati nulla quod lege tenetur
Quodque potes, pro me obtestor, da tempora saltem
Quantulacumque tuo vita mihi munere restant,
Degere pace bona, & felici claudere fine,
Ne videam infelix casus & probra meorum,
Vrbisque templique tui miserabile bustum.*

*Sic ille orabat, nimium quid sera futuro
Posteritas aeuo ferret securus: at illam,
Omnia, cui, quae sunt, genitor, quaeq, ante fuere
Quaeque dehinc ventura patent, sanctissimus idem
Humani generis custos, solatus amicam est:
Et sperare iubens, sic caelo fatur ab alto:
Ne trepida mea cura, meus ne defice primus
Et supremus amor, mea magna & sola voluptas,
Tecum ego semper ero, nec te, (quod rere) relinquam,
Nec, si abs te videar quandoque remotus abesse,
Desperes, adero, disrupta nube repente,
Dum modo poscar, opem rebus laturus in arctis.*

Cap. 40.

Ad Ecclesiam
Christi haec
pertinent.

Cap. 40.

1 Consolamini con-
solamini popule meus,
dicit Deus vester.

2 Loquimini ad cor
Ierusalem, & aduoca-
te eam: quoniam com-
pleta est malitia eius,
dimissa est iniquitas
illius: suscepit de ma-
nu Domini duplicia
pro omnibus peccatis
iuis.

*1 Tuque adeo sacra turba virum, quos numine nostro
Impleri, pacemque nouam, & noua foedera mundi
Quadrifidi cunctas inssi vulgare per oras,
Hanc primum solare inopem, solare relictam,
Quae celso Solyma sedet arcis vertice gentem,
Et quae cor mærens longisque doloribus haustum
Delenire queant, age dic solantia verba.
2 Mox populo, tristi in luctu & squallore iacenti,
Nuntia grata refer, finem venisse malorum,*

Vobiscum sum
vsque ad con-
sumptionem
seculi. Sicut au-
tem haec acci-
pienda de be-
neficio per
Christum mor-
talibus con-
cesso.
Verba haec ad
Apostolos
pertinent.
Vocatio eo-
rum qui ex Iu-
daeis credide-
runt.

Vocatio Gen-
tium & praed-
icatio Euang-
gelij.

Condonata.

Remissio peccatorum per baptismū, & eleganter per duplicia dona & charismata spiritus intelligere possumus.

Condonata illi gratis peccata, nec ullam
Purgatis penitus maculis superesse lituram.
Imò nouas subito mentes, noua corda renasci
Aspicient, simul in cælum rapiuntur amore,
Digni astris, cælo placiti, terrestrium inanes.

3. *Hæc summa: hæc eadem deserta per auia latè
Vox longèque sonans, magnis clamoribus vsque
Ingeminat: Domino venienti occurrite læti,
Accipite illum animis, & pectore condite toto:
Sponte sua sese insinuans, en præuenit: ultra
Quid statis? Aperite viam, quæque edita surgit
Terra iugis, montesque altos ad sidera tollit,
Vallibus aut sedit, vastimque dehiscit in atros
Intercisa specus, planum consternite callem.*

4. *Omnis ut equato procedat tramite cursus,
Tortaq; directis mutantur, & aspera planis.*
5. *Hæc simul ac fient, tenebris & nubibus atris
Iam dudum obiectæ gentes, gaudete, propinquat
Lux ecce expectata diu, promissaq; mundo:
Irradiat magni rubra genitoris ab æthra:
Et lætis Domini fulget noua gloria terris.
Iam iam aderit Deus, ecce Deus mortalibus oris
Gen mortalibus adest, venientem agnoscite læti,
Et quàm sit verax, quàm fallere nescius oris
Pacta fidemque sui, hoc ipso nunc credite facto.*

6. *Hæc ego dum canerem, cælo vox missa sereno
Insonuit, clamare iubens; nec parcere voci:
Tunc ego: Quid clamabo, Pater, quò vertere verba
Clamoremque iubes? Hominum genus argue (dixit)
Admonitumque sue sortis, quàm fluxa sit illis
Conditio, quàm vita breuis, mihi fidere soli,
7. *Cætera despicere haud longum mansura doceto:
Nam velut æstiuo solis feruore resectum
Falce noua gramen, aut flos depressus aratro
Prætereunte, statim foliis marcentibus aret,
Sic hominum flos, forma, & honos, & gloria, statim
Ictâ Deus rapido quem mittit ab ore, liquefcit,
Et cadit in cineres atramque soluta fauillam.**

8. *At verbum Domini omnipotens, mirabile verbum
Quod Pater æterna produxit origine, nullo
Temporis obsequio tempestat's ve tenetur:
Sed manet æternum, & nullis variabile sæclis.*

9. *Scande igitur celsi nimbofa cacumina montis,
X 3. Quisquis*

3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mōs & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas.

5 Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.

6 Vox dicentis, Clama. Et dixi, Quid clamabo: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.

7 Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo.

8 Verè fœmū est populus: exsiccatum est fœnū, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum.

9 Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Siō: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere.

Fragilitatem humanæ naturæ hic aduincit, vt intelligent homines suis viribus aut opibus ad Euangelizandū nō posse perueniri.

Quisquis ad excelsam factururus verba Sionem
Mitteris, & specula Solymos dum faris ab alta,
Clarisonam & liquidam quantum potes exere vocē,
Exere, pone metum, & Iudæ hæc fer dicta per vrbes:

10 Dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus vester: ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce, merces eius cum eo, & opus illius coram illo.

10 Huc nympha Abramides, huc adproperate puella
Hebraides, Deus, ecce, Deus non nomine tantum,
Sed re, sed coram presenti numine vester
Expectatus adest, patris in superabile robur
Et virtus astris dominans, terrisque marique,
Idem etiam dextra digitus neruusque paternæ,
Terribilis veniet trepido datus arbiter orbi,
Exacteque hominum vitas & crimina quæret,
Debita pro meritis pœnas & præmia pendens.
Omnia namque potest polleretque: sed optimus idem
Non nisi descendit nostras reparare ruinas.

11 Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, factas ipse portabit.

11 Ergo pastores pastorem visite summum,
Qui magno placidi demissus vertice cæli,
Vnius vi curam pastor gerat vnus ouilis,
Cogit oues misere sparsas, pascitque coactas,
Vulneribus multum solers morbisque mederi,
Et scabiem lauere, & flunio mersare salubri
Languentes agnos, lotosque sinu ipse fouere:
Nec minor est factas ad septa reducere cura;
Ni faciat, prædam furique lupoque futuras,
Quos dira ingluuies feruorque sitiisque cruoris
Luce gregem, caulas sub noctem suadet obire,
Atque indefesso prædam captare labore.

12 Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo pöderauit? quis appendit tribus digitis molem terre, & liberauit in pondere montes, & colles in statéra?

12 Nec tamen, aut tanti aërea est, aut infera tanti,
Iuncta licet veniat quæcunque sit illa potestas,
Audeat aduersis vt cernere cominus armis;
Non si iuratas coniungas munde cohortes,
Munde, gregi quo non capitalior incubat hostis,
Ter felix grex ille, & magno vindice tutus:
Namque timere vetat, qui nutu concutit orbem,
Qui mare pugillo potius est comprehendere vastum,
Et cælum exiguo terrasque appendere palmo,
Montesque collisque vola librare cauata.

13 Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi?

14 Cum quo inuit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?

13 Nam quis ei magnos cum mundi excuderet orbem
Consilium mentem-ve dedit? quis, frigida caldis,
Humida cum siccis committeret, adfuit illi
Tam vasti consors operis, sociusque laboris?
14 Et cum iustitiæ fundaret legibus orbem,
Et quid fas homini, quid non, quid turpe secus-ve

Aurea ubique serens subtilis semina recti,
 Scire daret, rebúsque vices, causásque, modósque
 Poneret & fines, quem, dicite, creditis illi,
 Informatorem, aut operam nauasse magistrum?
 15 Non eget aut equit doctoribus illa supremi.
 A Eternique Patris Sapientia, numine cuncta
 Componens firmánsque suo, per se omnia pollens.
 Ipse potensque suis opibus, nihil indigus extra,
 Omni-tuens & ubique ingens, cui machina cœli
 Terræq; fluētúsque maris, tractúsque profundi
 Circum manantis scissi maris interiectu, (tum,
 Atque adeo genus omne hominum genus omne animã-
 Quas mare, quas tellus, quas liquidus educat aër,
 Omnia denique cui (si fas) collata, nihil sunt,
 Aut instar guttæ pleno de vase cadentis,
 Aut scrupuli leuis, aut oculos fallentis arena,
 Et quisquam illius non obseruabile numen.
 Audeat incenso metiri thure, sacris-ve
 Ambustro boue, concisâ-ue bidente litatis?
 16 An si denudes Libani pineta virentis,
 17 An si tota, pius nequicquam, armenta gregésque
 Depopulere, Deum fumo comprehendere posse
 Credis, & ingrato tosti nidore iuenci?
 Vix animo capitur, nedum capiatur ab extis.
 18 Quis furor ergo Deum variis effingere formis?
 Quæ, nulli visum, dementia, velle colorum
 Pingere mixturis, fusó-ve referre metallo?
 Dic age, cui similem, pictor bone, dic age, plastes
 Ingeniose, cui representare laboras
 Vultúsque formæque parem? 19 dum massa caminis
 Feruet, & as, aurum, argentúmque incude retractas,
 Quod tibi proponis exemplar ab arte sequendum?
 Non auro mutam statuam, 20 non imputre cedro
 Effigiem poni, simulacraq; inertia poscit,
 Artificis-ve manum desiderat: haud potis arcta
 Includi tabula Deus hic, qui totus ubique
 Omnia in omnibus est, similis sibi semper, & idem.
 21 Nunquam-ne audistis fando, nunquam-ne legendo,
 Narrantum-ve pio patrum didicistis ab ore,
 Hunc ipsum esse Deum, telluris operta profunde
 Qui sola aquas inter fundauit & aëra purum,
 Ponderibus suspensa suis? 22 quique axe supremo
 Sublimis residens, terras despectat & vrbes,
 Terrarumq;

Deo nil satis
 dignum ma-
 iestate sua of-
 ferri potest,
 quam hic ex-
 aggerat com-
 paratione ho-
 minu ad eam.

15 Ecce, Gentes qua-
 si stilla stultæ, & quasi
 momentum statere
 reputatae sunt: ecce,
 insulae quasi puluis
 exiguus.

16 Et Libani non
 sufficere ad succendē-
 dum, & animalia eius
 non sufficere ad ho-
 locaustum.

17 Omnes gētes qua-
 si non sint, sic sunt co-
 ram eo, & quasi nih-
 lum, & inane reputa-
 tæ sunt ei.

18 Cui ergo similem
 fecistis Deum? aut
 quam imaginem po-
 netis ei?

19 Nunquid sculpti-
 le confavit faber? aut
 aurifex auro figurauit
 illud, & laminis argē-
 teis argentarius?

20 Forte lignum, &
 imputabile elegit:
 artifex sapiens querit
 quomodo statuam si-
 mulachrum quod nō
 moueat.

21 Nunquid nō sci-
 tis? nunquid non au-
 distis? nunquid non
 annuntiatum est vo-
 bis ab initio? nūquid
 non intellexistis fun-
 damenta terræ?

22 Qui sedet super
 gyrum terræ, & habi-
 tates eius sunt quasi
 locustæ: qui extendit
 velut nihilum cælos,
 & expandit eos sicut
 tabernaculum ad in-
 habitandum.

Terrarumque habitatores, ut pastor ab alto
Vertice saltantes depressa per arua cicadas?

Hic est qui magni sinuosa volumina cæli
Cum lubet, expandit, clauditque, aperitque, ligatque,
Non secus attriti quam tenuia vela mapalis:

23 Qui dat secretorum
scrutatores quasi non
sint, iudices terræ ve-
lut inane fecit:

24 Equidem neque
plātatus, neque fatus,
neque radicatus in
terra truncus eorum:
repentē flauit in eos,
& aruerunt, & turbo
quasi stipulam aufer-
ret eos.

25 Et cui assimilastis
me, & adæquastis, di-
cit sanctus?

26 Leuate in excel-
sum oculos vestros, &
videte quis creauit
hæc: qui educit in nu-
mero militiam eorum,
& omnes ex nomine
vocat: præ multitudine
fortitudinis & ro-
boris, virtutisque eius,
neque vnum reliquū
fuit.

27 Quare dicis Ia-
cob, & loqueris Israël,
Abscōdita est via mea
à Domino, & à Deo
meo iudicium meum
transiit?

28 Nunquid nescis,
aut nō audisti? Deus
sempiternus Domi-
nus, qui creauit ter-
minos terræ: non de-
ficiet, neque labora-
bit, nec est inuestiga-
tio sapientiæ eius.

23 Hic quæsitores, exactoresque seueros,
Ad quorum insontes pallent crudele tribunal,

24 Quamquam altè fixos sese radicibus actis
Stare putent, nullaque impelli posse ruina,
Nec ventos metuant, nec fulmina saua, nec imbres,
Nec valido raptas à frondatore secures,
Protinus immisso vehementi turbine sternit.

Dant sonitum, magnoque ruunt per plana fragore,
Languida succiso ponentes poplite colla,
Moxque velut calidis demessa caloribus herba,
Marcescunt, cælo tacti, subitoque fatiscunt.

25 Ergo sublimes ad sidera tollite vultus.
Hic ego sum, ne me quæso, ne quærite terra,
(Sanctus ait Deus) O miseri, quos inuida verum

26 Cernere nox vetat, & quis sim quantumque videte,
Quamque his dissimilis (si fas componere) signis,
Auro quæ, secto vel ponitis ex elephanto,
O stupidi artifices, acie discernite recta.

Quis fixit magno quæ fulgere sidera cælo
Cernitis? Ille idem, qui tempora certa, vicisque
Ortusque occubitusque æternis diuidit horis,
Nominibusque vocat propriis, ductorque choreæ
Caliuage, ductor sapiens, fortisque potensque
Omnibus edicit motus seruare decoros,
Haud vllum patiens iussu decedere gyro,
Illa datos obeunt cursus, nec deficit vnum.

Tanta Deo virtus, tanta est sapientia nostro.
27 Hæc tibi cum constant monumentis vera paternis,

Idque affirmet opus magni mirabile mundi,
Quid dubitas gens Isacidum, gens nata Iacobo?

Quid vitis blandita tuis, tibi concipis audax
Et singis sine mente deum, sine pectore numen?

Quinetiam impuro tecum, impia, corde volutas
Et profiteri audes, aut nullum, aut prorsus inertem

In cælo regnare Deum, qui crimina nostra,
Et fontes hominum non curet quærere terras.

28 Et tamen audisti, nec te nescire putandum est,
Terrasque & maria alta Deo mensore diremita

Finibus

Finibus esse suis, qui nutu condidit illa,
 Et regit æternus, nulliq; obnoxius ævo
 Semper agit, nec deficiens, nec mole laborans.
 Nam mens illa Dei & præstans sapientia nullo
 Fine loci, nullis arctatur temporis horis,
 Indeprensa, inuestigabilis, infinita.

²⁹ Ille fatigatis animos, viræque ministrat,
 Ille nouo reficit rediniuas robore mentes.

³⁰ Quo sine, nil quisquam (seu vis animosa iuuenta,
 Seu robusta illum maturaq; concitat etas)
 Perficiet, sed opus primo defectus in actu
 Vix cæptum linquet, ridendus, & ilia ducens.

³¹ At quibus à Domino spes pendet fixa, repente
 Quidquid cōcipiunt, quidquid meditantur aguntque,
 Consilia, euentus, fortunatosque labores,
 Promouet ipse Deus, quo non felicior auctōr,
 Adiutorque suos præsens firmare clientes.
 Illi agiles altum arripiunt, latique per aurās
 Tollunt se, & celsi per agrant consinia cœli.
 Utque viam secat alituum regina per æthram,
 Et liquidum radit plaudentibus aëra pennis,
 Nec requiem admittit donec se in nubila condat,
 Mortales visus Soli vicina relinquens:
 Sic semel à terris quos viuudus impetus imis
 Abstulit, & cœli regione inuexit aperta,
 Usque volant, nec deficiunt, dum saepe resumtis
 Viribus, & pennis ad singula vota renatis,
 Felici superent stellantia templa volatu.

D. Hierony-
 mus agnoscit
 hic transitum
 ad bona illa
 que in vita
 futura specta-
 mus.

Cap. 41.

Hoc capite &
 aliquot se-
 quētibus, cō-
 tinetur mul-
 ta quæ ad cō-
 solationem
 piorum maxi-
 mē faciunt.

¹ Pax igitur linguis, intentiq; ora tenete
 Dū loquor (ingeminat Dominus) dumq; arguo vestra
 Crimina, compressis præstate silentia labris,
 Quotquot longinquis populi venistis ab oris;
 Seu vos terra patens nullo circumflua ponto,
 Dissita seu vasto mittit maris insula tractu;
 Quòd si iudicio mecum contendere recto
 Vultis, adeste omnes linguisq; animisq; parati,
 Nil vanum, nil non meditatū ritè ferentes.

² Ergo agite, & mihi nunc vera & manifesta rogāti
 Dicite, quis vestrūm numerofo ex agmine diuūm,
 Sacra quibus, ritusque feros, arasque cruentas
 Ponitis, eoa cœli de parte sereni
 Iustitiam terris cum pace sorore reduxit?
 Imò ipsum iusti auctorem, veriq; magistrum

Ad Christum
 hæc referun-
 tur.

T

Per

²⁹ Qui dat lassō vir-
 tutem: & his qui non
 sunt, fortitudinem, &
 robur multiplicat.

³⁰ Deficient pueri, &
 laborabunt, & iuue-
 nes in infirmitate ca-
 dent.

³¹ Qui autem sperāt
 in Domino, mutabūt
 fortitudinem, assu-
 ment pennas sicut a-
 quilæ, current & non
 laborabunt, ambula-
 bunt & non deficient.

Cap. 41.

¹ Taceant ad me in-
 sula, & Gentes mu-
 tent fortitudinem: ac-
 cedant, & tunc loquā-
 tur, simul ad iudiciū
 propinquemus.

² Quis suscitauit ab
 Oriente iustum, vo-
 cauit eum vt sequeretur
 se? dabit in con-
 spectu eius Gentes, &
 reges obtinebit: dabit
 quasi puluerem gla-
 dio eius, sicut stipulā
 vëto raptā arcui eius.

Per sacra mittentis vestigia patris iturum?
 Quantus erit, quam conspicuus, quam frōte verēdus,
 Cuius ad occursum submisso poplite reges.
 Et populi pronis cervicibus aduoluentur!
 Non impune illi se obiecerit vlla potestas
 Siue hominum, siue aërea de gente deorum.
 Nec facile gladium illius, nec missile telum
 Exierit, aduersa feret qui cominus arma:
 Sed velut arentem stipulam, tenuēque fauillam
 Turbo rapit, sic ille suos pessumdabit hostes,
 Obuia quaeque ferens secum, rapiensque. ³ sed idem
 Ille bonus, pacēque bonam, paciſq; beata
 Commoda producet, quāque hic vestigia figet,
 Exploſo strepitu procul, & rumore viarum,
 Otia regnabunt letis placidiſſima terris.

3 Perſequetur eos,
 tranſibit in pace, ſe-
 mita in pedibus eius
 non apparebit.

4 Quis hæc operatus
 eſt, & fecit, vocans ge-
 neratione; ab exor-
 dio? Ego Dominus,
 primus & nouiſſimus
 ego ſum.

5 Viderunt inſu'æ, &
 timuerunt, extrema
 terre obſtupuerūt, ap-
 propinquauerunt, &
 acceſſerunt.

6 Nuſquique proxi-
 mo ſuo auxiliabitur;
 & fratri ſuo dicet, Cō-
 fortare.

7 Confortauit faber
 gratius, percutiens mal-
 leo eum qui eudebat
 tunc temporis, dicēs,
 Glutino bonum eſt:
 & confortauit eū cla-
 uis, vt nō moueretur.

Quis munus tam inſigne dedit mortalibus agris?
 Tanta quis attonito miracula præbuit orbi?
 Non veſtri, quos ſerra deos aut aſcia finxit,
 Aut quos immitti durus faber extudit arte:
 Ipſe ego, perpetuis qui ſæclis ſæcula neſto,
 Qui ſum, quiq; fui ſemper, ſemperque futurus,
 Rerum ego principium, rerūque ego terminus idem,
 Hæc feci, cui nil quod erit, nec quod fuit olim,
 Obiicitur, ſed cuncta fluunt præſentia ſemper.
⁵ Magnum hoc, & cunctis viſum mirabile, mentes
 Perculit humanas longo ambiguoque pauore;
 Obſtupere vagæ ſubita formidine gentes,
 Extremiſque ſita terrarum in finibus ora:
 Mox ſenſim ignauum ſpe detergente pudorem,
 Notiſſiq; animis increbreſcente pietas,
 Acceſſere propè, & lati agnouere ſalutem.
⁶ Quam tum quiſque ſuis impertiuere propinquis,
 Alter in alterius ſolatia mutua ſeſe
 Fortiter hortantes, & talia verba per agros
 Perque vrbes vicōſque, alacri ſermone ſerentes:
 Ponite corde metum ſocij, iam (credite) nobis
 Parta ſalus, tantum oblatam affectate volentes:
 Scilicet aduenit tempus, quo muta deorum
 Protinus euerſis ſimulacra fugentur ab aris,
 Concedantq; Deo: quis enim myſteria doctus,
 Quæ nunc proferimus, ſtatua aduoluatur inani?
⁷ Qua potior qui finxit eam: multum ille diuq;
 Scilicet ignitam tundens, verſansq; tenaci

Eccleſiæ na-
 ſcentis incu-
 nabula, Apo-
 ſtolorum do-
 ctina.

In omnem
 terram exiit
 ſonus eorū,
 & in omnes
 fines terræ
 verba eorū.

Forcipe

Forcipe materiem, vultu sudauit anhelò,
 Peruigili sese famulosque labore fatigans,
 Vt calida vobis deus è fornace repente
 Prodeat: egregium certè ac venerabile numen,
 Cui manus artificis, cui malleus asper inanem
 Contulit effigiem, & mutam sine mente figuram!
 Quòdque nisi calce & clavis hereret acutis,
 Prona pavemento iam dudum poneret ora,
 Confractum, nec stare potens, nec sede moueri!
 Talibus heu (meminisse pudet) seruiuimus olim
 Sub dominis: parta nunc libertate fruamur.

De Apostolis
 hæc interpre-
 tatur D. Hiero-
 nymus.

⁸ Hæc illr. Deus interea conuersus ad altum

Israëliticæ stirpis genus; Euge meorum

Seruorum è numero puer electissime (dixit)

Sive Iacobitico censeri nomine maui,

Sive mei dici prænobile semen Abrami;

⁹ Ecquid ab extremis meministi finibus olim

Huc venisse tuos me deducente parentes?

Et te nunc virtus ab auis repetita, fidèsq;ue

Qua me promeruit sola dilectus Abramus,

Excitet, vt tecum quo nunc militare, reuoluas.

Scis mihi te lectum, scis te mihi sorte vocatum

Qui mea ad immites haud mollia iussa tyrannos

Intrepido ore feras; Age cæptum perfice munus:

¹⁰ Ne metuas, ego sum tecum, præsensq; vidensq;ue,

Et tua verba regens, Tu, ne mollissima fandi

Tempora, nec quis sit modus aptæ-ve forma loquendi,

Solicitus quæras; hæc cuncta dabuntur abundè.

Hoc vnnum repetens, iterumque iterumque monebo,

Ne dextra, læuâ-ve abeas, sed tramite recto

Vade mei obiectu protectus numinis, & qua

Duco, vitam impavidus terras insiste per omnes:

Namque ego sum dux, rexque tuus patrûmque tuorû,

Notus opis, notus dextra virtute potentis,

Qui confirmari rebus te semper in arctis,

Suscepig; fuga trepidum, tutôq; locauit.

¹¹ Ecce, etiam- num hostes, mihi qui diuersa, tibi que

Arma ferunt, ne cede tamen, sed fortior ito;

Confusos turpiq; fuga, turpiq; pauore,

Victor agam, & toto sternam aquore dispalatos:

Nam veris vinci nolent, sed vera monentem

Aspernabuntur: ¹² tanta ergo clade peribunt,

Vt nec ubi, nec qui fuerint quærentibus vltro

In inimicos
 crucis Christi
 & Euangelij
 & veritatis.

⁸ Et tu Israël serue
 meus, Iacob què ele-
 gi, semen Abraham
 amici mei.

⁹ In quò apprehendi
 te ab extremis terræ,
 & à longinquis eius
 vocauit te, & dixi tibi,
 Seruus meus es tu, e-
 legi te, & non abieci
 te.

¹⁰ Nè timeas, quia
 ego tecum sum: ne de-
 clines, quia ego Deus
 tuus: confortauit te, &
 auxiliatus sum tibi, &
 suscepit te dextera iu-
 sti mei.

¹¹ Ecce confunden-
 tur & erubescunt om-
 nes qui pugnant ad-
 uersum te: erunt qua-
 si non sint, & peribunt
 vni qui contradicunt
 tibi.

¹² Quæres eos, & nõ
 inuenies, viros rebel-
 les tuos, erunt quasi
 non sint: & veluti cõ-
 sumptio hominis bel-
 lantis aduersum te.

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicēsque tibi, Ne timeas, ego adiuui te.
 14 Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israël.
 15 Ego posui te quasi plaustrum trituras nouum, habens rostra ferantia: trituras bis montes, & comminues: & colles quasi puluerem pones,
 16 Venilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israël letaberis.
 17 Egeni & pauperes quaerunt aquas, & non sunt: lingua corū siti aruit, Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël nō derelinquam eos.
 18 Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporū fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiā in riuos aquarum.
 19 Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuae: ponam in deserto abietem, vlinum, & buxum simul:
 20 Ut videāt, & sciāt, & recogitēt, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israël creauit illud.
 21 Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid forte habeti, dixit rex Iacob.

Apparere queat, sederunt velut obsitus auo,
 Olim funestis exercitus obrutus aruis.
 13 Te verò dextra apprehensum & considerare iussum,
 Hostibus è mediis per mille pericula rerum
 Incolumem, (quis enim mihi par similis-ve?) reducā.
 Pone metum parue Isacidum, sed lecte mihi grex;
 14 Pone metum, grex verme minor, despectior umbra
 Vise tuo numerus quem plenior efferat hosti,
 Grex tamen illo ipso, quem concipis, ethere maior;
 Tecum ego sum Deus ille tuus, tuus ille redemptor
 Assertor que bonus: tibi quo nil sanctius unquam
 Fac fiet, o magno genus Israële profectum:
 Sic erit, indomitis vt gentibus omine fausto
 Imperites, 15 collēque feros, montēque superbos,
 Axe nouo vectus superes, quem plurima serra,
 Multaque sax stridens rostris armabit abenis,
 Subsident inga summa rotis, 16 & pulueris instar
 Trita vagi, vento per inane rotante ferentur,
 Mox dispersa leues turbo raptabit in auras.
 Tu verò nostro letabere munere felix,
 Inq; Deo, Dominoque tuo tua gaudia pones,
 Cuius ab auspiciis rerum tutela tuarum
 Pendet, & aduersis haud robur inutile fatis.
 17 Nec mihi cura etiam fuerit minor, inclinata
 Aure preces inopum, iustasq; audire querelas,
 Qui dudum fodiunt auidi, sitientēque lingua,
 Quarentes vinum nequicquam in pumice fontem;
 Hactenus omnis adhuc cecidit labor irritus iste:
 Sed simul vt nostras clamor tam mæstus ad aures
 Venerit, 18 ecce noua venient è collibus unda,
 Collibus & campis in liquida flumina versis,
 Inq; salutare illimi gurgite riuos:
 Ipsa etiam rupes, ipsa horrida & aspera saxa,
 Perpetuis laticum venis scatebrisque rigata,
 19 Et cedro, & myrto, & silua pallentis oliuae,
 Frondebunt, & nil metuentem frigora buxum
 Ostendent densis hirsuta cacumina ramis.
 20 Tum demum trepide mentes, stupefactaque mōstris
 Corda nouis, opus hoc mortali imitabile nulli,
 Agnoscent opus esse Dei, dextraq; potentis
 Munus adorabunt, factūque nepotibus edent
 Venturis memores, per secula nulla tacendum.
 21 At vos, qui duras nostris praeconibus aures
 Obstruitis.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur.

Varietates arborum significant diuersitate gratiae spirituales.

Obstruitis, vestris additi mordicus aris,
 Quas cade imbuitis, quas fumo adoletis & igne,
 Vultis & hanc mecum veterem decernere litem?
 Iudicij nam tempus adest, satis & super orbi
 Ritibus his misero impositum est. En prouocat vltro
 Vos Deus, ille Deus Solyma qui praesidet arci,
 Isacidum ductor, magni decus Israelis.
 Eia agite, in medium proponite si quid habetis;
 Et nisi quid prohibet, diuos huc sistite vestros,
 Et suam agant ipsi causam, tandemque perorent.

22 Prodeat huc putrium fumosa caterua deorum,
 Et nobis (quando tot Barbara regna, tot oras,
 Tam varios linguis quam more situ que diremptos
 Substrauere sibi populos, mendacibus olim
 Artibus, infamique superstitione subactos,
 Sacra, sacerdotes, aras, & numen adepti)
 Prædicant, si forte queunt, quid vesper Olympo
 Præcipitans, quid manè nouo cedentibus astris
 Lux oritura vebat, sortisque vicisque futura:
 Sollicitas hominum mentes, suspensaque soluant
 Pectora, nec flexa verborum ambage rogantes
 Ludificent, sed vera canant oracula veri.

23 Imò, si qua tibi virtus, qui nuper acernus
 Stipes eras, fædè proiectus, inutile lignum,
 Quem faber incertus scamnum faceret-ne deum-ne,
 Maluit esse Deum, si vis, si suppetit ira
 Vlla tibi, sanosque audes vlci scier hostes,
 Et ferre auxilium potes, & bene velle mereri,
 Quid sedem tibi, quid pateris puluinar inulto
 Formamque effigiemque, Deus qua crederis vna,
 Aut ferro euerti, aut flammis crepitantibus vri?
 Aut saltem si nulla tui te cura remordet,
 Si potis-es, prohibe infandas à ciuibus ignes,
 Bella famemque tuis: sed frustra illi irrita surdo
 Vota precè que ferunt: & erit tibi thurea qui nunc
 Dona ferat, templisq; tuis indicat honores?

His vos esse Deos factis defendite claris,
 Tum fortasse aliquid nostro de iure feremus
 Decidi, tandemque simul de pace loquemur.

24 At vos, nil vestris cultoribus esse, nihilque
 Posseliquet, rident, sed clam, quos thure vaporant;
 Quosque palam metui debere, colique, piisque
 Placari donis. (namque hinc & venter, & ipsi

X 3. Complentur

Apostrophe
 ad ipsa idola.

22 Accedant, & nuntient nobis quaecumque vetera sunt: priora quæ fuerunt, nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus nouissima eorum, & quæ ventura sunt indicare nobis.

23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos: benequoque aut malè, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos.

Paulus in
 priori ad Co-
 rinth. Scimus
 autè quia ni-
 hil est idoli.

Complentur loculi) magnis clamoribus instant,
 Si ulio obtrudentes mendacia vana popello.
 Hos igitur noua monstra Deos, quiq; illa sub auro
 Vel saxo coluere, vel asseruere colenda,
 De noueo, execror, detestor, abominor, odi,
 Dumque euellantur radicitus, odero semper.

25 Suscitauit ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomē meū, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plāstes conculcans humum.

25 Interea, quando vobis mea munera sordent,
 En ego ab extremo populos Aquilone coactos
 Exciui, mihi qui faciles dent nomina, latique
 Excipiant, vltroque colant, venerentur, adorent,
 Quem roseo terris induxi oriente profectum.
 Hic fatulenis, vultuque benignus amico,
 Omne animal ratione valens, discrimine nullo,
 Dummodo cultura patientem commodet aurem,
 Ad noua sacra suo de nomine dicta vocabit:
 Ille magistratus fasces trabeasque superbi
 Purpureas; regum ille minas, regum ille cruenta
 Imperia, & reges ipsos calcabit, vt vdam
 Quam premit argillam figulus, singitq; premendo.

26 Quis annuntiauit ab exordio, vt sciamus: & à principio, vt dicamus, Iustus es? nō est neque annūtiāns, neque predicens, neque audiens sermones vestros.

26 O felix, & quod caelo descendit ab alto
 Oraclum! Nam quae Phæbi cortina, quod antrum,
 Qui tripodes furibunda in sepsi à Phæbade quondam,
 Quae-ve loquax celsò Dodona in vertice quercus,
 Prodidit hæc quae nunc canimus mysteria? quæq;
 Arbiter ipse orbis fatorum rector & author
 Fatus erat prima iam dudum ab origine mundi?
 Tale nihil quicquam mendaci ex ore deorum
 Profluit: haud etenim verum prænoscere possunt,
 Nec canere euentus letos mortalibus ægris.

Ne mihi nunc igitur quisquam considerare diuis
 Audeat, & sortes illorum, & carmina nunquam
 Veridica heu nimium faciles demittere in aures:
 Postquam, qui rerum causas momentaque solus
 Cuncta regit, mouet, impellit, ducitque, trahitq;
 Fatorum Dominus princepsque, Sionis in alto
 Prima iugo nostrae fixit monumenta salutis.

27 Primus ad Siō dicet, Ecce adsum, & Ierusalem euangelisatā dabo.

27 Ecce (ait) ecce meum Solyma qui numen in vrbe
 Aduentūque ferant, & pacis nuntia portent,
 Constituam, iam iamque adsunt, qui numine pleni,
 Felices mea per terras mysteria spargent,
 Tum magice sortes, & quotquot gentibus olim
 Vana superstio reperit delubra, repente
 Caestri cedent vati, prorsusque silebunt.

Gravis cōminatio in idolastris.

De Christo hæc intelligit Hieronymus.

Sub Christi aduentū si. lucere omnia oracula per totum orbem terrarum, vt alias annotatum est.

28 Vidi

28 *Vidi ego, nec verò nugas aut somnia narro,
Millia multa hominum vario suspensa timore
Frustra adisse Deos, dubijsque in rebus, eorum
Nequicquam explorasse fidem, seu fata venirent
Publica scitatum, seu scire domestica iussi,
Irrisisq; suos votis repetisse penates.*

*Nam quid consilij, quid opis dare, quid tibi certi
Respondere queat simulacrum ex ære politum,
Aut quod ab excisa de montibus abiete creuit?*

29 *Vani homines, ut bulla leues, ut ventus inanes,
Vana magis duro de stipite numina, fabri
Sculpta manu, quibus heu miseri puluinar & aras
Ponitis, & vario offertis libamina ritu.*

1 *Quem verò mitto, serui sub imagine vilis
Ille licet veniat, Deus est tamen, ante micantem
Luciferum genitus, ante omnia secula natus:
Illum ego stirpe mei per stemmata multa Iacobi
Deductum, regesque atavos à matre ferentem
Suscipiam, patrioq; aeternum amplectar amore,
Electum mihi non casu, sed sorte, sed alto
Consilio, & mentis nostræ ratione suprema,
Quam fas spirituum nulli comprehendere, nulli
Fas hominum: hic ille est, in quo ante exordia mundi,*

*Ipsè mihi placeo, ipsum me cognosco, tuòque,
Quem super in terras moribundo corpore missum,
Spiritus aetherea meus effundetur ab arce,
Afflabitque virum delapsa cœlitus aura?*

*Quippe cui dudum cœlo terræque marique
Iudicium omne dedi, leges ut gentibus, & ius
Proferat innocuum: non ad prætoria iudex
Litigiosa sedens, nec rauci iurgia gaudens
Exercere fori, sed pectore mitis, & ore,
Pacem optare suos, pacem servare docebit:*

*Non odio præceps, non illè favore remissus,
Rumorùm ve avidus, populari seruiet aura,
Personam, non rem spectans: sed rege sub isto,
Iure, fluens opibus, pauperque fruetur eodem:*

3 *Non inclinatum pede proteret iracundo:
Crudelis calamum, non imbre grauvante iacentem
Calcabit stipulam, nec linum extinguere fumans
Sponte volet, sed ab exigua si fortè fauilla
Semisepulta queat rediuvina resurgere flamma,
Vltro expectabit: nec enim communibus ille*

Adueniet

28 Et vidi, & non erat
neque ex illis quicquam
qui iniret consilium,
& interrogatus re-
sponderet verbum.

29 Ecce omnes iniu-
sti, & vana opera eo-
rum, ventus & inane
simulachra eorum.

Cap. 42.

1 Ecce seruus meus,
suscipiam eum: electus
meus, complacuit sibi
in illo anima mea:
dedi spiritum meum
super eum, iudicium
Gentibus proferet.

2 Non clamabit, ne-
que accipiet personam,
nec audietur vox eius
foris.

3 Calamum quassa-
tum non conteret, &
linum fumigans non
extinguet: in veritate
educet iudicium.

Cap. 42.

Certissimus
horum com-
mentarius,
apud Matth.
c. 22. vbi hæc
interpretatur
de Christo,
qui iuxta di-
spensationem
carnis assum-
ptæ, seruus
erit.

Humanitas
Christi erga
infirmos qui
per calamum
quassatum &
linum fumi-
gans intelli-
guntur.

Adueniet obstare bonis, sed lenis in omnes

Afflictis pacem feret, oppressiſque salutem.

Non illo quisquam sub iudice flebit inultus

Hostili patuisse dolo, fraudiſque nefande;

Non fixas pretio leges, pretioque refixas,

4 Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius insulæ expectabunt.

Non gemet oppressus vanalia iura popellus:

Sed bona & ad normam veri iustique reducta

Accipient lætæ gentes edicta, colentque,

Seu medias teneant, seu cinctas fluctibus oras,

Et nati natorum, & qui nascentur ab illis,

Decretos cælo ritus, morémque sacrorum

Nullò vinacis periturum temporis æuo.

5 Hæc dicit Dominus Deus creas cælos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dâs flatum populo qui est super eam, & spiritû calcantibus eam.

5 Hæc verò ne vana putes deliria vatam

Quorum os effectus furor in mendacia soluit;

Non ego (quanquam & me ventura recludere cælo

Fata datum) non ipse cano, Deus omnia complens

Numine, rerum opifex, magniq; creator Olympi,

Qui nullis ex principiis, & semine nullo

Condidit hanc molem, cælos, terrâsque, fretumque,

Quiq; vago quotquot subsunt animantia cælo,

Auget, alit, fouet, & vitali sospitat aura,

Ille Deus, cui cuncta patent, qui fallere nescit,

Hæc vobis proprio bona nuntia pandit ab ore.

6 Ego Dominus vocauit te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui te. Et dedi te in fœdus populi, in lucē Gentium:

6 Namque ferunt olim, magnicùm mœnia cæli

Linquentem Natum mortales mittet in oras,

Talia complexum iuueni mandata daturum:

Nate meæ vires, mea magna & sola voluptas,

Nate, ego quem in mortis cogor dimittere casus;

Non ego te, (quando tua magna & feruida virtus

Et mea nota fides poscit) sine numine mittam

Præsidiòque meo, sed tecum iunctus, & hærens,

Apprensùmque manu per cuncta pericula ducam

Incolumem, nec te tempestas opprimit vlla,

Præsida me, fidoq; tuæ custode salutis.

Tu verò facito, vt fœdus mortalibus ægris

Promissum coëat, quod nulla vt deleat ætas,

Morte tua firma, & fuso subscribe cruore.

7 Vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusionē vincitum, de domo carceris sedentes in tenebris.

7 Inde redux, & mox superata morte triumphans,

Restitues cæcis oculos, & carcere clausis,

Et nigro noctis iamdudum horrore sepultis,

Et cælum & lucem cum libertate reduces.

8 Ego Dominus, hoc est nomen meū: gloriā meam alteri nō dabo, & laudem meā sculpilibus.

8 Hæc ego firma vt sint faxo & rata, nec mea verba

Irrita ventosæ rapiant per inane procellæ.

Ferè in scriptura per insulas, gentes intelligimus, quæ ex omni parte perceptorum incurfionibus patent.

Nam

Nam quis me prater, Dominus, cui regia cœli,
Cui mare, cui tellus, inuitaque tartara parent?
Non fero consortem regni, nec qui mihi soli
Cœlestis debetur honos & gloria, lausque,
Permittam sibi habere deos de stipite factos.

9 Ergo nouis adhibete fidem gens iam noua fatiis,
Quando priora suas euentu teste videtis
Obtinuisse vices, nec spem frustraſſe, metum ve:
Et mihi, quem penes est vnum sors cognita rerum
Viſq; futurarum, ne detrectate volentes.

10 Sed noua qui vobis felici tempora fato
Spondet adesse, nouis dominum celebrate frequentes
Carminibus, laudēſque eius quacunque remota est
Ora canat, quæ prima nouum, quæ prima cadentem
Suscipit aduerso contraria cardine solem.

Hic etiam vasti maris omnipotentia regna,
Hic & vos dubiis eadem qui regna carinis
Audaces, & remigio freta concita putri
Curritis, & nostri procul orbis ab axe diremti
Incolitis mediis positas in fluctibus vrbes,
Ne pigeat gratas in carmina soluere linguas:

11 Ipsi dent saltus, ipsa auia, & horrida vocem
Dent deserta, nouoq; Dei latentur honore:
Iamq; feros saltus, sibusq; & inhospita tesqua
Mittor vpilio fugiens de Cedare linquat,
Paulatimq; nouos discat consuescere mores,
Vrbibus in structis incerta mapalia mutans.

12 Et vos montani, de verticibus frondosis,
Et vos petricola, qui scabra crepidine saxa,
Et rupes colitis, de culminibus præruptis,
Festiuum vestro carmen deducite Regi;
Et plausu, gestu, linguisq; animisq; fauete;
Et Dominum canite, atque eius componite laudes;
Quis melius, certamen erit, seu quis pede vincito,
Seu quis maluerit pede decertare soluto.

13 Dicite, vt æthereo vindex descendit Olympo,
Horrendumq; tonans, oculisq; ardentibus acrem
Scintillans ignem, gentes populosoq; rebelles
Sternet; vt ille olim dux bello, & fortibus ausis
Ante alios præstans, ultum qui damna suorū
Rēſque suas sæuo repetitum venit ab hoste,
Vt semel egressus castris, victricia signa
Extulit, & iam aciem multo impulit are sonantem:

Z

Degener

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoque ego annuntio: antequam oriatur, audita vobis faciam.

10 Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ, qui descenditis in mare, & plenitudo eius: infulæ, & habitatores earum.

11 Subleuetur desertum & ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar; laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12 Ponent Domino gloriam, & laudem eius in insulis nuntiabunt.

13 Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir preliator suscitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.

Figuratè per Cedar quemuis barbarus intellige.

Euangelio nullus locus inaccessus.

Exiit autem sicut gigas ad currendam viam suam.

Degener ex templo loricæ exiit hostis,
 Hastæque clypeosque, auersaq; terga relinquens
 Victori fodienda, fugit frustra ille timore,
 Frustra proiectis leuior sibi creditus armis:
 Talis erit Deus armipotens, Deus Israëlis,
 Cum seuas acies impurum vertet in hostem,
 Et raptos sibi iure suo ulciscetur honores.
 Cuius maiestas & gloria fontibus ingens
 Terror erit, sed læta piis, ut amabile sidus
 Luce salutari longum radiabit in æuum.

Victoria ver-
 bi Dei, admi-
 rabilis, & læ-
 ta populo
 Christiano.

14 Tacui semper, si-
 lio, patiens sui, sicut
 parturiens loquar: dis-
 sipabo, & absorbebo
 simul.

14 Illi ringentur, contabescuntque videndo:
 Quos toruæ aspiciens, calidæque accensus ab ira,
 Hæc Deus: O miseri, qui quod silui hæcenus, audent,
 Heu male securi, dentam mihi credere linguam,
 Neque suis similem falso sibi fingere diuis.
 Dissimulando equidem molliri saxea posse
 Pectora credideram, sed spes me vana fefellit.
 Quid superest igitur? patientia læsa furore
 Mutetur: certum est effundere parturientis
 More diu clausam facto sub pectore bilem.

Gratis cõmi-
 natio, & ne-
 mo aduertit.

15 Desertos faciam
 montes, & colles; &
 omne gramen eorū
 exsiccabo: & ponam
 flumina in insulas, &
 stagna arefaciam.

Longanimis patiensq; fui, lentusque, sed ecce
 Iam qui sim, quem sponte sua spreuere volentes,
 Faxo sciant, vna quos mox eademque litura,
 Viuentum libro eradam: stirpemque nepotum,
 15 Et genus inuisum absorbens, etiam ipsa locorum
 Nomina, naturam, faciemque, situmq; priorem
 Mutabo, colles subuertam, & funditus altos
 Excindam montes, & quidquid floret, aduram
 Non expectato mature tempore falcis;
 Fluminæque irriguas inter labentia valles,
 Stagnæque, piscososq; lacus, riuosq; salubres
 Siccabo, sistam fontes, vdaque paludes
 Mutabo, versis in sicca canalibus arua.

16 Et ducam cæcos
 in viam quã nesciunt:
 & in semitis quas ig-
 norauerunt, ambulare
 eos faciam: ponam
 tenebras coram eis in
 lucē, & praua in re-
 ctâ. hæc verba feci eis,
 & non dereliqui eos.

16 Tum quibus à prima nascentis origine mundi
 Nox tenebris adoperta caput nigrantibus, almam
 Abstulerat lucem, & caligine mer ser at atra,
 Reddam oculos, reddam præclaro munere visum,
 Ut duce me, quam nescierant regione viarum
 Insistant recta, qua per compendia cœlura
 Queritur, & tenebris lux sese pandit abactis,
 Lux aterna, micans, & sidere pulchrior omni.
 Ergo iter haud vllis anfractibus obliquatum,
 Nec scopulis tumidum, nec præcipiti depressum

Descensu,

Descensu, vastis nec hiatibus intercisum,
Sed planum, stratum, atque aquabile, pergite gressu
Nil dubitante sequi: Deus hæc Deus omnia gratis
O gentes (nec enim vobis ex fœdere quicquam
Debetur) gratis dabit ille, & sponte, feretque
Semper opem dubius præsentis numine rebus.

¹⁷ At populus, cui lex fuerat data cœlitus olim,
Posthabitis populus quem legerat omnibus unum
Ipse Deus, sacrumque sibi propriumq; dicarat,
Longè alio incesit vaga per diuortia calle,
Et diuersa legens vestigia, sponte relapsus
Post idola abiit, quæ detestanda sciebat.
Non tamen hoc ipso longum latere factò
Infelix: te dira manent, semperque manebunt
Progeniem tormenta tuam, cui si sile lignum,
Aut fusum æs, aut rasile ebur, marmor-ve politum,
Supplicibus colitur votis, & numen habetur.

¹⁸ Quare si dictis adhibere fidelibus aures
Respuitis, contraque diem, iam prorsus adulto
Sole, reluctantes oculorum clauditis orbes,
O verè surdi, ò tenebris & nocte profunda
Demersi! (¹⁹ quis enim surdus, cæcusq; probari
Iure potest alius, quàm qui prudensq; sciensq;
Quæ coram videt, & certissima cominus audit,
Vera negare audet, miser, & vesanus, & amens?
²⁰ Qui Domini præcepta sui, legesque tenellis
Doctus ab vnguiculis, memoriq; oracula vatam
Voce citans, inscripta notis, incisâq; tignis,
Corde negat, factis odit ridetq; nefandis?)
Audite hæc, quæ nequicquam denuntio vobis.

²¹ Quandoquidem duro rigidi præcordia ferro,
Nec blandos monitus, nec verba minacia vatam,
Quos magno numero per sæcula singula misit
Nec me ipsum veriti, quamuis mihi debita soli
Sacra reposcentem, & iustos deitatis honores,
Et facilem legum cultum, & pietatis amorem,
Externos diuos, peregrinâque numina vobis
Accersistis, & his & thure litastis & igne,
Semiputres curui ad truncos, cariosâq; signa:
²² Vos ego, supplicis meritis vlciscar acerbis,
Ludibrio prædeq; datos, crudelis ad vsque
Tædia victoris: quid enim, quo vilior essem,
Aut intentatum vobis aut mansit omissum?

Z 2

Scilicet

17 Conuersi sunt re-
trorsum: confundan-
tur confusione, qui
confidunt in sculpi-
li, qui dicunt consti-
tuli, Vos dij nostri.

18 Surdi audire, &
cæci iutuemini ad vi-
dendum.

19 Quis cæcus, nisi
ferus meus? & sur-
dus, nisi ad quem nū-
tios meos misi? quis
cæcus, nisi qui venū-
datus est? & quis cæ-
cus, nisi ferus Do-
mini?

20 Qui vides multa,
nōne custodies? qui
apertas habes aures,
nōne audies?

21 Et Dominus vo-
luit vt sanctificaret
eum, & magnificaret
legem, & extolleret.

22 Ipse autem popu-
lus direptus, & vastus:
laqueus iuuenum
omnes, & in domibus
carcerum absconditi
sunt: facti sunt in ra-
pinâ, nec est qui eruat:
in direptionem, nec
est qui dicat, Redde.

Scribas &
Phariseos no-
tat, qui deci-
piunt plebem,
habentes cla-
uam scientiæ,
nec intiatas,
nec alios in-
trare sinentes.

Scilicet ipsa domus secreta cubilia vestra
 Et quidquid priuūm latet interiore recessu,
 Occupat omne deus, pictura ductus inani,
 Ilignus deus, & puro circumlitus auro,
 Cui currus, thensafq, & puluinaria stulti
 Sacratis, iuuenumq, animos his ritibus, imò
 Retibus implicitos, vestra sub lege tenetis.
 Et mirum, si vos crudeli dedo rapinae?

Sic interpre-
 tatur diuus
 Cyrillus, &
 adducit Eze-
 chielis cap. 8.
 D. Hierony-
 mus paulo
 aliter.
 Tempore
 Isaie nō de-
 erant iudæi
 qui idola co-
 lerent.

23. Quis est in vobis
 qui audiat hoc, atten-
 dat & auscultet futu-
 ra?

Nec sit pro vobis qui verba precantia fundat?
 23 Atque utinā si nō quod nūc loquor omnibus aurē
 Vellicat, ad paucos saltem cum fruge veniret,
 Esset & hic aliquis metus, & pia cura futuri:
 Et tanta causas exquireret et altiūs iræ
 Vir sapiens, iētusq, semel peccare caueret:
 Nam quis prostratis adaperas mœnibus vrbes
 Isaciam, ad eadem truculento prodidit hosti?

Causæ iræ
 & furoris Do-
 mini.

24. Quis dedit in di-
 reptionem Iacob, &
 Israël vastatibus? nō-
 ne Dominus ipse, cui
 peccauimus? Et no-
 luerunt in viis eius
 ambulare, & non au-
 dierunt legem eius.

24 Quis strages, quis tot Iudæis funera campis
 Edidit? Assyriis non sunt hæc facta sariis.
 Si nescis, Deus ipse Deus, per lata feracis
 Arua Palestine raptorem immisit auarum,
 Quid nisi fæda dolens populi peccata rebellis?
 Contemptas leges? noua sacra, deosque Canopi
 Littore ab vsque sacram ascitos Daudis in arcem?

25. Et effudit super eū
 indignationem furo-
 ris sui, & forte bellū,
 & combussit eum in
 circuitu, & nō cogno-
 uit: & succendit eum,
 & non intellexit.

25 Iure igitur toti laxauit fræna furori,
 Euomuitq, omnem malè quam concoxerat iram,
 Et bellum, bellum lacrymabile protinus oris
 Omnibus effudit: vide, adhuc incendia fumant
 Villarum, tellusq, rubet perfusa cruore,
 Captiuus, eheu, tellus inarata colonis.
 Et tamen, o cæcæ mentes, non criminis istud
 Esse sui inducunt animum, sed pectore perstant
 Indomito, morbig, caput nescire latentis
 Maluit, quàm morbum sublatis tollere causis,
 Et reducem prona ceruice rogare salutem.

Cap. 43.

1. Et nunc hæc dicit
 Dominus creans te
 Iacob, & formans te
 Israël. Noli timere,
 quia redemi te, & vo-
 caui te nomine tyo:
 meus es tu.

1. Tu verò, non sic magni sate sanguine Iudæ,
 Non illo tantum, quo se gens impia iactat,
 Israele tumens at auo, qui maximus illi
 Nobilitatis honos, sed me formante future
 Nobilior, nostræq, nouum decus addite stirpi,
 Pone metum, me nulla tibi custode nocebit
 Tempestas: meus es, magnoq, mihi ære redemptus:
 Pone metum, iam dudum ego te de nomine noui,
 Notumq, elegi, mea qui mysteria scires,

Cap. 43.
 Sermo est ad
 eos qui tã ex
 præputio, quã
 ex circunci-
 sione vocati
 sunt, præci-
 pue verò ad
 Apostolos, &
 verbi Dei
 præcones.

Proferresq,

Proferréſque palam populis. age per ſice munus
Iniunctum, fruſtra tibi vis humana repugnat.

² Non ſi gurgitibus maris impediare profundis,
Deſere iter, pallens-ve retro veſtigia verte:

Me duce montanum violenti vorticis amnem

Euades nando: flammis interritus aude

Funereòſque ſubire rogos, ſi poſtulet uſus;

Tecum ego ſum, te ſoſpitem ego per ſaxa, per ignes,

Per mare, per fluétus, per mille pericula ducam.

³ Scilicet ille ego ſum Dominuſque, Deusq; parensq;

Seruatorq; tuus: tu me duce & auſpice regna

Aethiopyum, claramq; Pharon, Nilumq; ſonantem

Peruades, cancroq; uſtam torrente Syenen,

Et fuſcam Meroen, regum olim celſa ſepulchra,

Et ſedem diuinum infandam; quibus inde fugatis,

Succedam, condamq; nouas te interprete leges,

Vnde tui totum fama ibit honora per orbem.

Nec verò exiguum tanti certaminis olim

Pignus erit, pretium-ve opera non utile veſtra;

Sed commune bonum veſtra de cade ſequetur,

Communiſq; ſalus hominum, de ſanguine veſtro

Per me miſſa fluet: perge ergo, degeneremque

Pone metum, grex lecte mihi, grex edit e cælo:

Tecum ego ſum, generis cuſtos, authorq; tuorum

Perpetuus, te ſoſpitem ego, factuq; recenti

Aucturum populos noſtro de nomine dictos

Colligam ab extremo Solis vtriuſque cubili.

⁶ Dicam Auſtro, dicam Borea, qua proximus Arcto

Perpetuas argente nives inducit ab axe;

Mille mihi populos diuerſo tramite ſiſtant.

⁷ Quos omnes, quamuis nec cælo utantur eodem,

Nec legum placitis, nec lingua & moribus iſdem,

Conciliabo tamen, populumque ut migret in vnum

Efficiam; gens vaſta ſitu, gens diſſona voce,

Et quam nemo queat numero comprehendere certo,

Me patrem iam certa ſuum, Dominumque Deumque

Noſcat, & in gentem noménque adſcita ſalutet.

⁸ At tu Nate Deo, Patris vnica, Nate, poteſtas,

Exorere o tandem, terris placabile ſidus;

Et populos fædo tenebrarum horrore ſepultos

Eripe, redde oculos tetra caligine merſis,

Redde ſalutarem diuini luminis uſum,

Et craſſum ſurdis cerumen ab auribus aufer.

Z. 3

Omnes

2 Cum tranſieris per
aſuas, tecum ero, &
flumina non operiet
te: cum ambulaueris
in igne, non combu-
reris, & flamma non
ardebit in te:

3 Quia ego Domi-
nus Deus tuus ſanctus
Iſraël ſaluator tuus,
dedi propitiationem
tuam Aegyptum, Ae-
thiopyam & Saba pro
te.

4 Ex quo honorabi-
lis factus es in oculis
meis, & glorioſus: ego
dilexi te, & dabo ho-
mines pro te, & popu-
los pro anima tua.

5 Noli timere, quia
ego tecum ſum: ab
Oriente adducam ſe-
men tuum, & ab Oc-
cidente cõgregabo te.

6 Dicam Aquiloni,
Da: & Auſtro, Noli
prohibere: affer filios
meos de longinquo,
& filias meas ab ex-
tremis terræ.

7 Et omnem qui in-
uocat nomen meum,
in gloriam meã crea-
ui eum, formaui eum,
& feci eum.

8 Educ foras populi
cæcũ, & oculos habẽ-
tem ſurdum, & aures
ei ſunt.

Hæc viden-
tur ad Chri-
ſtũ pertinere.

Chriſtianorũ
genus, nomẽ,
& congrega-
tio.

9 Omnes gentes congregatae sunt simul, & collectae sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, & quae prima sunt, audire nos faciet? dent testes eorum, & iustificentur, & audiant, & dicant, Verè.

10 Vos testes mei, dicit Dominus, & feruus quem elegi: ut sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum. ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

11 Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me saluator.

12 Ego annuntiaui, & saluaui: auditum feci, & non fuit in vobis alienus. vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.

13 Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis auerter illud?

9 Omnes ut gentes, toto simul orbe coactae
Te querant oculis unum, tersisq; receptum
Auribus, imbibitumq; inter praecordia seruent.

O magnum & paucis deprensus vatibus olim
Arcanum! quis enim diuum, quibus aurea templa
Ponitis, o miseri, quae caecis carmen ab antris

Eructans anus ambiguum, quis pallidus extis
Non temere visis, haec diuinavit aruspex?

Proferat huc aliquis testes, tabulas ve, fidemq;

Ista suis faciat praevisa fuisse prophetis,

Cedemus: sin verò illos nec vera videre,

Nec canere euentus rerum potuisse futuros,

Obscuris nulli conuincimus argumentis;

Quae, quae so, inuidia est, à veris vera doceri

Nolle, patrumq; sequi mendacia malle suorum?

10 Me vero numenq; meum quo teste docebo?

Quas tandem tabulas apud acta requiritis editi?

Vos mihi, vos eritis testes, quibus abdita caelo

Et praescire dedi, & populis praedicere fata:

Vos mea, non scriptis tantum, sed sanguine fuso,

Et posita leti sanxistis numina vita.

11 Sed, quid ego testes humana per ora requiro?

Ipse ego terrarum Dominus, caeliq; profundit,

Quiq; patrem sibi me non falso nomine iactat,

Ille mihi ante alios lectus puer, ethere missus

In terras, nostro non sufficiemus honori

Vim contra hostilem, quaecunque sit illa, tuendo?

Vsque adeo, ne meum patiar vilescere numen,

Et maiestatis decus immortale tremenda?

12 Scilicet exactis quidquid memorabile factis

Factum est, & quidquid venturo fiet in aeo,

Et quidquid magnum aut rarum mirabitur olim

Posteritas, quis sim & quantus sine teste loquetur;

Vt nulli dubium posthac queat esse, quod orbe

Solus ego regnem toto, quodque alter ab ipso

Me nullus caeli tulit aurea sceptris, feretque:

13 Ille ego sum, quem vestra penes tutela, salusq;

Qui solus seruare queo, qui perdere solus.

Hac multis clara exemplis, manifesta q; feci;

Nunc vos eripiens in aperta pericula missos,

Nunc gratos male, & ad vomitum sordesq; reuersos,

Immemoresque mei, renouatis cladibus vrgens,

Saepe monens, saepe exprobrans tam ferrea corda,

Tam

Testes loquacissimi
martyres &
confessores.

Tam rigidos animos, flectiq; regiq; negantes.
 Et quis tot casus inter momentaq; rerum,
 Alier ab hoc, quem vos dudum me scitis, & esse
 Ipse egomet testor, semperq; fuisse, nec cui
 Cessurum spatiis, vobis Deus adsuit unquam?

Quam tuto solidog; loco, quam sede quiescit
 Secura, mihi qui sisus, nil cetera curat!

Vis illum nulla euertet, nulla obruet illum
 Tempestas, quamuis atrox: nam quidquid ab alto
 Decreui, infectum quis erit hominum. ve deum. ve
 Qui reddet, nostros audax inuertere nutus?

¹⁴ Iamq; adeo repetens, iterumq; iterumq; monebo,
 Vester ego dominus, vester Deus, atque redemptor,
 Extra quem, nullus dici tibi, nullus haberi
 Sanctus in orbe potest, domus o domus Israëlis
 Incluta: præbe igitur faciles his vocibus aures.

Te propter, muro dominae Babylonis, acerbo
 Qua te seruitio premit insultatq; superbe,
 Victorem immittam magnum, qui claustra refringat,
 Vestesque oppositos auulso cardine rumpat:

Hic numerosa suis post se trahet agmina signis,
 Chaldaeosq; graui vinctos ad traustra catena
 Trans Scythici littus pelagi, trans Caspia claustra
 Nanibus ignotas seruitum abducet in oras.

¹⁵ Credite, conceptis nam vera renuntio verbis,
 Vester ego Deus, & Rex augustissimus idem:

¹⁶ Qui quondam patribus raro pro munere vestris
 Hinc illinc scisso stræui freta peruia fluctu,
 Intinctisq; deditransmittere flumina plantis,
 Dum Pharyi fugiunt instantia tela tyranni.

¹⁷ Ipsum autem, currusque truces, & fulgida ferro
 Agmina, quæ raptim fugienti immiserat hosti,
 Interceptis, aquis refugum redeuntibus aquor,
 Vorticibusque haustus rapidis exercitus ingens,
 Et citius quam ignis linum est, coopertus ab undis
 In medijs tumultum reperit, quo dignus, arenis.

¹⁸ Sed tamen hæc vetera, & longo iam temporis æno
 Obscurata, licet per me, ventura nepotum
 Inducat seclis obliuiscensibus ætas;

¹⁹ Dumodo, nunquam animis, quæ nunc noua cedere mü-
 Fata paro, nunquam memori de pectore ponant.
 Iam noua lux terris caelo demittitur alto,
 Sal nouas exoritur, vultus attollite vestros,

Et

¹⁴ Hæc dicit Domi-
 nus redemptor vester,
 sanctus Israëli, Pro-
 pter vos emisi in Ba-
 bylonem; & detraxi
 vestes vniuersos, &
 Chaldaeos in nauibus
 suis gloriantes.

¹⁵ Ego Dominus
 sanctus vester, creans
 Israëli rex vester.

¹⁶ Hæc dicit Domi-
 nus, qui dedit in mari
 viam, & in aquis tor-
 rentibus semitam.

¹⁷ Qui eduxit qua-
 drigam & equum, ag-
 men & robustum: si-
 mul obdormierunt,
 nec resurgent: contri-
 ti sunt quasi linum, &
 extincti sunt.

¹⁸ Ne memineritis
 priorum, & antiqua
 ne intucamini.

¹⁹ Ecce ego facio no-
 ua, & nunc orientur;
 vtique cognoscetis ea:
 ponam in deserto viam,
 & in inuio flumina.

Hoc loco pro
 Babylone
 mundum in
 maligno poti-
 tum, & pro
 Chaldaeis fi-
 guratè demo-
 nes, sunt qui
 intelligant.

Et factum, toto quo nil illustrius orbe,
 Nil hominum generi meliore salubrius ortu,
 Est, fuit, aut posthac erit, agnosceris ouantes.
 Adueniet promissa dies, iam iamque propinquat,
 Qua vel ab inuitis natura legibus undas
 Eliciam, terris que siti diroque calore
 Damnatis, viuos fontes, & flumina largis
 Immittam venis, & qua pede semita nullo
 Calcatur, dumis que rigent squallentibus agri,
 Per loca senta situ, densisq; asperrima siluis
 Expediam planos equato tramite calles.

20. Glorificabit me
 bestia agri, dracones
 & struthiones: quia
 dedi in deserto aquas,
 flumina in inuio, vt
 darem potum populo
 meo, electo meo.

21. Populum istum
 formaui mihi, laudem
 meam narrabit.

22. Non me inuoca-
 sti Iacob, nec labora-
 sti in me Iraël.

23. Non obtulisti mi-
 hi arietem holocau-
 sti tui, & victimis tuis
 non glorificasti me:
 non te seruire feci in
 oblatione, nec labore
 tibi præbui in thure.

24. Non emisti mihi
 argento calamum, &
 adipe victimarum tua-
 rum non inebriasti me.
 Veruntamen seruire
 me fecisti in peccatis
 tuis, præbui mihi
 laborem in iniquita-
 tibus tuis.

20. Exilient iam tum latebris mansuescere docta
 Tractari que ferae ponent lethale dracones
 Innocui virus, venient ad fræna leones
 Indomiti, pasci q; manu consuescet herili,
 Cristatos struthio cogens ad pabula pullos.

At vero in siluis, inter spelæa ferarum,
 Serpentumque cauis, nigriq; cubilibus hydi,
 21. Denique in extremis nostrum cantabitur oris
 Nomen. & hoc sacri munus memorabile fontis,
 Quo populus mihi selectus, mihi sanguine multo
 Quæsitus, toto se proluet ore, meumque
 Et decus & laudem numero so carmine dicet.

22. Tu vero Iraël, durum genus, & mihi semper
 Obstrepere assuetum, quando me in vota vocasti,
 Supplicibus veniam lacrymis pacemque precatu?

23. An si cade greges totos armentaque vastas
 Continua, Libanumque tuis, nec diues odorum
 Sufficiat Saba tota focus; mihi munere credis
 Esse satisfactum tam vili, & ritè litatum?
 Non ita me sanguis calidas effusus ad aras,
 Si nescis, fumus - ve iuuat de thure subortus;
 Non ego te fines Arabum penetrare remotos,
 Indorum - ve sinus coemenda ad aromata misi:

24. Non Syrium calami, iunci - ve fragrantis odorem,
 Nare sagax, nardi - ve nouas florentis aristas,
 Non adipem hircorum fumantiâ - ve exta poposci:
 Me simplex animus, me mens nihil indiga fuci,
 Me crebri gemitus, me corda mouent deiecta.

Tu vero I facida solitis hæres hecatombis,
 Pro rebusq; leues nequicquam amplecteris umbras:
 Interea nullo pergis peccare pudore,
 Et sceleri scelus accumulâs, quod abominor, ultra

Ferre

Baptismus,

Gratiarum
 actio.

Ipse peccata
 nostra porta-
 uit, cuius li-
 uore sanati
 sumus.
 Spiritus con-
 tribulatus,
 cor contri-
 tum, &c.

Ferre negans, onerisque graui sub mole fatiscens.

²⁵ *Non ouium iugulis, non thure, extis-ve piantur
Crimina, solus ego vestras (fas credere) solus
Deleo nequitiâs, maculosâsque eluo sordes,
Sponte mea bonus, & gratis peccata remittens;
Vnigena sancto nati commotus amore,
Cui latè rerum custodia tradita cessit,
Et generis tutela tui, mundi que supremum
Iudicium, cum sol perituro illuxerit orbi
Vltimus, & regni instabunt noua secla beati.*

²⁶ *Ergo age (iure pari nam tecum cernere certum est)
Incipe, si quid habes, quod pro te dicere possis:
Et mecum exacti reminiscere tempora seclis,
Isacida, veteres repetens ab origine fastos:
Quæ tua erit tandem defensio? quid prius, aut quid
Posterius dices? aut quò te denique vertes?
Fortè patrum mores, præclarâque facta tuorum
Iactabis: sed si cunctos peccasse, nec ullis
Abstinuisset in me probris conuincio, peristi.*

²⁷ *Certè nil quondam recti gessere parentes
Ductoresque tui: quis enim non nouit, acerbis
Quantum odiis, quantum furis immanibus acti,
Admisere scelus? cum nostrum nomen, & astris
Et terris, cæcâque horrendum in nocte sepultis,
Impia gens fædis ausa est proscindere linguas?
²⁸ Pœna scelus pede non tardo graue digna secuta est:
Namque quaterdenis plenè haud vertentibus annis,
Tanta Paratonias quæ turba reliquerat oras,
Desertos Arabum compleverunt funere campos,
Et solus, solique comes Cætebus Iesu
Promissos vidit de tot modò millibus agros.*

Cap. 44.

¹ *Nec verò adferimus peregrina, nec acta prophanis
Eruta ab historiis: exempla domestica cernis
Chare puer, magni puer edite stirpe Iacobi:
² Hæc animo, hæc oculis, arrectisque auribus hauri,
Hæc fastum tibi deticiant, hæc flectere colla,
Cervicemque Deo doceant submittere: tum me
Qui grauida te formauit genitricis in aluo,
Posce age certus opem, calo descendet ab alto
Præsens auxilium, tantum ne desice cæptis:
Ipse adero, facili que tuos per lubrica gressus
Arte regam, tantum aude aliquid, positòque timore
Obfirma pectus: nec enim sine numine certo*

²⁵ Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

²⁶ Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes ut iustificeris.

²⁷ Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuicarij sunt in me.

²⁸ Et contaminaui principes sanctos, dedi ad interfectionem Iacob, & Israël in blasphemiam.

Cap. 44.

¹ Et nunc audi Iacob serue meus, & Israël quem elegi:
² Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & restissime quem elegi.

Const

Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Consilioque, mihi selectus in omnibus vnus,
Qui mea conuerso ferres mysteria mundo.

3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluentia super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4 Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas.

5 Iste dicit, Domini ego sum: & ille vocabitur in nomine Iacob, & hic scribet manu sua, Domino: & in nomine Israël assimilabitur.

6 Hæc dicit Dominus rex Israël, & redemptor eius Dominus exercituum, Ego primus, & ego nouissimus, & abique me non est Deus.

7 Quis similis mei? vocet & annuntiet: & ordinè exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiaui: vos estis testes mei. nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim?

3 Vade age, magna tuo surget de semine messis,

Nam iuga saxoso quæ marmore dura rigeant,

Siccæque, nec roris pluuij, nec munera cæli

Vlla admittebant, in agros lentescere molles

Fontibus vbertim riguis saturata videbis.

Ipse tuam meliore aura, diuinitus aura

Delapsa, sobolem afflabo; longè illa per omnem

Circuitum, latèque comas extendet odoras:

4 Ac veluti letis quæ nascitur a sita pratis

Cana salix, pulchrum celsis caput inseret astris.

5 Tum tua post aliquot soles mirabere regna,

Postquam explosa deum signa omnibus omnia tēplis:

Quisque Deo meritis certatim exsoluet honores,

Hic voce, hic scriptis, hic denique pectore, cuncti

Quos sol cumque suo radiatus lumine pascet,

Vnanimes, vnòque dabunt sua nomina voto,

Isacidum Regi magno, Dominòque Deòque.

6 Audi igitur, quisquis contempto numine diuos

Mille tibi fingis, stolidi ludibria fabri,

Quæ sator ille patrum Deus assertorque tuorum,

Bellipotens Deus, haud vano denuntiat ore:

Fons ego sum rerum, rerum sum terminus idem,

Quem non principium, non vlla extrema coërcent,

Occubitus ortusque expers, ego cuncta guberno,

Ipse idem semper, totusque in me ipse, vicèque

Temporæque exsupero, immortalis & infinitus:

Et quis me præter Deus est? ego ferre secundum

Aequalè-ve velim? mihi se fumosa deorum

Comparet effigies? aut trunci putris imago?

Prodeat exesis igitur cui naribus olim

Frontem oculòsque dies absumsit, edaxque vetustas,

Et vobis (nam fortè mihi cum sidera cælo

Figerem, & aternis vincirem elementa catenis

Adfuit) ille meæ rationem mentis, & altum

Consilium exponat rebus deus ille futuris,

Non aliter quàm si nunc sint, sua nomina ponat.

8 An verò rerum decus, & mirabilis ordo,

Perpetuus motus, series aterna, vicèque

Tam varia cæli totum vertentis, & illud

Nobile seminium, quo pars non infima nostri

Factus homo est, huius moderamen denique mundi

Diis,

Iterum hæc ad sanctos Apostolos pertinent.

De his aquis Diuus Ioannes in Euan-gelio suo cap. 4. & 7.

Varietas recitatorum & operum.

Diis ò gens tandem debebitur impia vestris?

*Non ita me experti, qui prima ab origine rerum
Me noménque meum factus nouère stupendus,
Cùm lucem tenebris, tenebras secernere luce,
Atque vndis vndas volui, calumq; profundum
Surrigere, & certis compscere sinibus equor.*

⁹ *Este metus igitur vani procul, este timores
Solliciti, vestris quos ritibus indidit olim
Falsa superstitio: calida fornace refusum
Aes, aurum, argentumque, nihil nisi ludicra crede
Mortalis commenta manus, mutasque figuras.*

*An frustra quondam summi de vertice Sinae
Intonui: legesque dedi? populóque rebelles
Per maria, & terras, per inhospita tesqua cecidi?*

¹⁰ *Scilicet, ut nosti immemores, legumque mearum
Effigiem mutam, & truncum coleretis acernum?
An magis, ut quem me diumq; hominumq; parente
Agnoscent calum, tellus, mare, & infera regna,
Vos quoque non segnes iusto afficeretis honore?*

¹¹ *Ergo ignota mihi vis materiæque deorum?
Ergo incude diu versata & tunsa fabrili
Massa vetus, multoque igni bis terque recocta,
Arbitrium rerum, mundi que capesset habenas?*

¹² *O miseri, si ille ipse faber qui repperit artem,
Inscrisitq; deum, nihil est nisi fumus & umbra;
Exanimum quid erit, quid iners nec mobile lignum?
Ah, frustra, tum cùm vindex exarserit ira,
Duraque tam seras exposcent tempora pœnas,
Frustra (inquam) mutos cineres, & putrida thure
Signa coles, frustra pictum implorabis anhela
Voce Deum: non ille tuis (si vera doceri
Fortè cupis) precibus quas non habet arriget aures.
Non oculos flectet lacrymis, non brachia tensis
Protendet palmis: tu verò iure relictus
Spes temerè positas damnabis, & impia serò
Vota miser flebis successu elusa negato.*

*En quibus & segetis vestra, mellisque, merique
Primitias oleique datis, quos scilicet ignis
Follibus alternis spirans, fusumq; metallum
Runcina, aut stridens dentato vulnere serra,
Esse deos voluit; vobis non suppetit vnde,
O miseri artifices, ventres satietis inanes,
Dumque opus ingratum facitis, subrepat egestas,*

9 Plasta idóli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia nō vident neq; intelligūt vt confundantur.

10 Quis formauit Deū, & sculpsit confluuit ad nihil vtile?

11 Ecce, omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes, stabunt & pauebūt, & confundentur simul.

12 Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, nō bibet aquā, & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normā, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

tulit ilicem, & quercum quae steterat inter ligna factus: plantavit pinum, quam pluuia nutriuit.
 15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autē operatus est deum, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud.
 16 Medium eius combussit igni, & de medio eius carnes comedit: coxit pulmentū, & saturatus est, & calefactus est, & dixit, Vah, calefactus sum, vidi focum.
 17 Reliquum autem eius deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adoratur illud, & obsecrat, dicens, Libera me, quia Deus meus es tu.
 18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliuimur enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.
 19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant, Medietatem eius combussit igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni procidam?
 20 Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet, Fortē mēdaciū est in dextera mea.
 21 Memento horum Iacob & Israël, quoniam seruus meus es tu, formaui te, seruus meus es tu Israël, non bliuiscaris mei.

*Vexat acerba fames, fauces sitis vrit anhelas,
 Perque fatigatos sudor fluit irritus artus.
 Nam monstris quae spes vobis affulget ab istis?
 Annona-ne fides reparata fruge leuanda?
 O infelices, quid dū sint discite, quaque
 Consistent materia, & tandem respiscite docti.*
 14 *Caditur umbrosis annosa in montibus ornus,
 Aut abies, aut (si malit faber) arida quercus,
 Mox patriis elata iugis, vbi creuerat olim
 Coruis infauis nidus, plaustrōque tremente
 Imposita aduehitur, limis statuarius illam
 Explorans oculis, qua sit leuissima parte,
 Qua nodosa minus spectat, mox expedit acrem,
 Et multa prius exagitata cote securim,
 Dein sculpsit, dolat, equat, arat, fingitque, repente
 Nascitur inde deus, seu mas, seu femina, fabri
 Vilis ad arbitrium, tantoque angustior exit,
 Quanto materies densis pretiosior olim
 Creuerit in siluis, mox clauis fixus ahenis
 Clauditur antiqua, velut antro, carceris ade:
 Illum omnes populi certatim, & vulgus adorat,
 Dona vouent reges, mittuntq; dicantque tyranni,
 Seu bello victos hostes, seu mœnibus urbis
 Depulsam verso gratentur sidere pestem,
 Seu dubios portenta iubent inquirere casus.*
 18 *Nec venit in mentem ut dicant (ô pectora caeca)
 Cui lito? cui succos Arabum, cui thuris odores
 Offero? non illi quem nuper malleus iste,
 15 Quem manus hac caesa de montibus arbore finxit?
 16 Cuius reliquias, segmentaque, rasurâsque
 17 Excita pulmentis consumpsit flamma coquendis?
 18 Huic ego quem feci, cineres pars cuius in atros
 Iamdudum effluxit, terrore aduoluo inani?
 19 Hac nihil aduertunt miseri, quos impius error
 Detinet, & mentes ignarâque pectora veri
 Falsa superstitio sacris addixit auitis.*
 21 *Tu vero Isacida magni sate sanguine Abrami,
 Tūque genus magno qui ducis ab Israël,
 Fac horum meminisse velis, quae saepius olim
 Admonui, moneoque iterum, repetensq; monebo.
 Nam meus es: te nulla mei, quamcunque seces spem,
 Quae fors cumque premat, capiant obliuia pacti.*

Tunc

²¹ Tunc ego quas scelerum maculas, turpēsque lituras
Contraxi, melior iam & fronte serenus amica
Dispungam, nauōsque omnes de corpore vellam.

Ac veluti media nata sub nocte pruina
Soluuntur veniente die, nebulaeque patentem
Solis equū primis hinnitibus aethera cedunt:
Sic si quid tristis peccatum offuderit aura
Mæstitieque piis animis, pigrique timoris,
Exoriente mei vultus fulgore fatiscet;

Tantum in me, vitam cui debes atque salutem,
²³ Respicito, & veteres nunc iam obliuiscere diuos;
Noster eris, reditūque tuum gratabitur omnis
Terra, nouōque æther letabitur auctus alumno:
Ipsa suas elementa vices, virēsque nouabunt;
Quaque quæcunt, tanti monumenta celebra facti
Voce canent: chorus ille sacer, chorus ille volucrum
Spirituū magno reduci tibi plaudet honore:
Atque adeo montes ipsi, siluæque virentes,
Pratæque, pascuæque, & sementiferæ conualles,
Magnificas Domini laudes clangente sonabunt
Voce tubæ, quantæque manus virtute potentis,
Seruitij sædi vinculis exsoluerit arctis
Isacidæ, quantōque sui cum nominis auctu
Israële satos ad se reuocarit, obique
Terrarum, factum fama prodente canetur.
Erumpetque palam, nulloque premetur ab auro
Gloria maiestatisque Dei, pietatisque fidesque.

²⁴ Ne tamen ista putes mendaci vatis ab ore
Dicta venire; Deus, Deus est, qui fatur ab alto,
Cui libertatem debes, vitamque receptam.
Qui, cum nil esses, facta te matris in aluo
Finxit, & aethereas vitalem eduxit in auras.
Ille ego (ait) qui de nihilo facio omnia solus:

Quis mihi enim, quis tum cum non imitabile mundi
Magni opus extruerem, pictique volumina cæli,
Supra omnes terras, supra mare & aëra latè
Exererem, velut expansi vaga carbasa veli,
Fulcirẽmque omnem solido fundamine molem,
Adiutor fuit, aut operas artẽmque locauit?

²⁵ Scilicet hæc fuso nuper quæ prodiit ære
Tarba Deum, mecum suspendit in aëre nubes?
Solibus arua coquit, rigat imbribus, educat auris?
Fatæque, fatorumque vices mortalibus agris

²² Deleui vt nebena
iniquitates tuas, &
quasi nebulã peccata
tua: reuertere ad me,
quoniam redemi te.

²³ Laudate cæli, quo-
niam misericordiam
fecit Dominus: iubi-
lare extrema terræ: re-
sonate montes lauda-
tionem, saltus & om-
ne lignum eius: quo-
niam redemit Domi-
nus Iacob, & Israëli
glorietur.

²⁴ Hæc dicit Domi-
nus redemptor tuus,
& formator tuus ex
vtero, Ego sum Do-
minus faciens omnia,
extendens cælos solus,
stabilis terram, &
nullus mecum.

²⁵ Irrita faciens signa
diuinorum, & arolos
in furorem vertens.
Conuertens sapientes
retorsum: & scientiã
eorum stultã faciens.

26 Suscitans verbum
serui sui, & consilium
nuntiorum suorum
complens: Qui di-
co Ierusalem, Ha-
bitaberis: & ciuitari-
bus Iudæ, Aedificabi-
mini, & deserta eius
suscitabo.

Dispensat, nutuque suo veruque regitque?
Imò ego (namque tibi sacris ventura propinquis
Pandere fata lubet) cum plena adoleuerit ætas
Temporis, & mea iam fessi promissa reposcent
Mortales, sese terris ostendere Natum
Ipse iubebo meum, calo ille beata relicto
Nuntia legatis missis huc sparget & illuc,
Nuntia lætitiæ nunquam auro audita priore.
Illius os ego tum & vocem, demissaque celo
Verba regam; non illa vagum sine fruge per orbem
Iacta, procellosis per inane ferentur ab Austris,
Sed, dum mundus erit, sulco commissa fideli
Aeternos parient redinuo semine fructus:
At quæ augur canit, & frustra consultus aruspex,
Irrita ventosis dabo diripienda procellis:
Auguribus rabiem immittam dirumque furorem,
Ut iam nec fari, mutire, nec hiscere possint,
Ridiculi populis, quibus ante futura canebant.
Qui verò sapere ante alios, multaque videntur
Cognitione graues, tantus pavor obruet, ut mox
Confessi sua conuictiq; asserta retractent,
Errorisque suos admissio lumine damnent.

Hæc faciam: verum hæc nostri tibi pignus habeto
Promissi, ô Solyma, ô superum augustissima sedes.
Respice me, nec tu motus horresce futuros,
Nec quas prædicunt portenta minacia clades,
Aio tibi: non si tua mænia barbarus olim,
Vicis que plateasque vnco proscindat aratro,
Desertam patiar: confide, habitabere plena
Ciuiibus, & multa fecundis prole colonis:
Vrbibus ille tuis nequicquam incendia iactet,
Ter si vastentur, ter structa mole resurgent,
Et calum pinnis, & turribus æthera tangent,
Me celi terræq; Deo, pelagique profundi
Instaurante opus & veteres reparante ruinas.

27 Qui dico profun-
do, Desolare, & flu-
mina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro,
Pastor meus es; &
omnem voluntatem
meam cõplebis. Qui
dico Ierusalẽ, Aedi-
ficaberis; & templo,
Fundaberis.

27 At tu, qui numero fidis, pontique furentis
More, meas vrbes, mea regna superbus inundas,
Militibus turmisque tuis, victricia retro
Signa refer, tua te sequitur fortuna vicissim.
Ecce ego te, virisque tuas (nec vana minari
Credere Deum) velut extremum iam deficientis
Torrentis cursum, exhaustas siccasque videbo.
28 Exoriare igitur peregrinis vltor ab oris

Cyre

Cyre potens, regni que tui quod munere nostro
 Suscipies, moderare datas sapienter habenas.
 Tantum illud moneo; meus explorare quid optem,
 Quid iubeam labor esto, tibi parere iubenti,
 Cura sit, & lato mandata faceffere vultu.
 Tu mihi enim (dico repetens) fufisq; fugatisque
 Hostibus, & parta tranquillum pace per orbem,
 Sedem instaurabis Solymam, summoque Sionis
 Vertice, restitues solido mihi marmore templum,

Legamus (alt.)
 diuus Hier.
 historia Cyri
 maioris octo
 libris à Xeno-
 phonte con-
 scripta, & I-
 saie prophetia
 cetnemus im-
 pletam.

¹ Namque ego te, nondum cum sis, nec luminis aur as
 Hauseris, & multis non sis oriturus ab annis,
 Prouidus elegi, lectumque sacro unguine tinxi,
 Cyre meus, dextra que, vt mos fert priscus, amice
 Porrecta, in solium nulli superabile duxi;
 Te sceptris reges positis, te poplite flexo
 Omnis adorabit terraq; marique potestas;
 Te gentes, te regna colent tibi nomine nostro
 Bellanti, porta pandentur, & aerea claustra,
 Prostratisque humiles dedit se manibus vrbes.

² Ipse ego victoris dux agminis, ante cornu sca
 Principia, & telis horrentia signa virisque,
 Terribilis visu incedam, monte sique morantes
 Impellam, non flumen iter, non vallis iniqua

Præpediet, non arati munimine vectes
 Opposito, effringam vectes, portasque reuellam.

³ Hic tibi thesauros regum redhibebo priorum,
 Defossasq; imis specubus, quas inuida tellus
 Humani generis damno, sub rupibus altis
 Iamdudum tenebris auoque situ que sepultas,
 Non ipsi visas qui conspicit omnia Soli,
 Abdiderat, gazas retegam, totius ab annis
 Mille retro mundi spolia, exuniâque subacti.

His ego te donis, hoc te dignabor honore,
 Vt quis sim, tua qui populis decora alta futuris
 Præcino, te que tuos ante ortus nomine signo,
 Agnoscas, merito que colas, reuerenter adores,
 Non diuis similem fufis, aut marmore sectis,
 Sed verum soliumque Deum decus Israël is;

Præsidiumque mei summum: ⁴ Namque illius ergo
 Isacidaq; mei, quo non mihi promptior alter
 Obsequio seruare fidem, te, Cyre, superbis
 Gentibus imponam regem, dominumque tyrannis,
 Suscipiamque tuas partes, famamque, decusque,

Regnum.

Cap. 45.

¹ Hæc dicit Domi-
 nus christo meo Cy-
 ro, cuius apprehendi
 dexterâ, vt tubitiam
 ante faciem eius Gê-
 tes, & dorâ regum
 vertam, & aperiam
 coram eo ianuas, &
 portæ non claudentur.

² Ego ante te ibo: &
 gloriosos terræ humi-
 liabo: portas aereas
 conteram, & vectes
 ferreos confringam.

³ Et dabo tibi thesau-
 ros absconditos, & ar-
 cana secretorum: vt
 scias quia ego Domi-
 nus qui voco nomen
 tuum Deus Israël.

⁴ Propter seruū meū
 Iacob, & Israël ele-
 ctum meum, & voca-
 ui te nomine tuo: af-
 similaui te, & non co-
 gnouisti me.

Ioseph. lib. 11.
 Antiq. Iud.
 auctor est Cy-
 rum hoc le-
 gisse vatici-
 nium.

Regnumque orbe tuum toto memorabile reddam.

Te tamen ornatum tot dotibus atque triumphis

Non ego nescieram fore diis ut templa paternis

Extrueres, legesque meas, moremque sacrorum

Aut ignorares, aut ritu imbutus auito

Negligeres; clarum nihilominus ire per orbem

Conspicuumque dedi populis, atque omine lato

In magnum misi imperium, quo gloria nostri

Numinis occiduum pernix peragraret & ortum:

1 Iamque Deus dicar verus, solusque saluter,

2 Nec votis posthac alius precibus-ve vocetur;

3 Qui lucem feci & tenebras, qui nomina nocti,

Nomina, cum nondum luceret, propria luci

Imposui, magnoque diem, noctemque minori

Mandavi lustrandam astro; qui bella metumque

Terrorumque fero, cum iustas vltio penas

Poscit, & impietas hominum scelerata meretur;

4 Qui pacem, pacisque bonae bonus ocia mitto

His, sua qui versi agnoscunt errata fatentes,

Et veniam lacrymis poscunt: Deus haec ego cuncta

Perficiam: Deus omnipotens, Deus omnituensq;

5 Saevus in iniustos, iustis bonus omnibus aequus.

5 Ego Dominus, & non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognovisti me:

6 Ut sciant hi qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quonia abfque me non est. Ego Dominus, & non est alter:

7 Formans lucem, & creans tenebras: facies pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia haec.

Cyrus Deum non agnovisse, notu est ex Esdra, lib primo, cap. primo.

VATL